

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105002 /I/2014/1399761259

NÓRSKY HOSPODÁRSKY MODEL

Diplomová práca

2014

Bc. Dajana Pjataková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

NÓRSKY HOSPODÁRSKY MODEL

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: 6221 8 00 – Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov
a hospodárskej diplomacie

Vedúci záverečnej práce: Ing. Martin Grančay, PhD.

Bratislava 2014

Bc. Dajana Pjataková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že diplomovú prácu som vypracovala samostatne a uviedla som všetku použitú literatúru.

Dátum: 30. 04. 2014

.....

(podpis študenta)

Pod'akovanie

Rada by som sa poďakovala vedúcemu diplomovej práce Ing. Martinovi Grančayovi, PhD. za cenné rady a odporúčania pri mojom písaní.

ABSTRAKT

PJATAKOVÁ, Dajana: *Nórsky hospodársky model*. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Martin Grančay, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2014, s. 72

Cieľom práce je charakterizovanie Nórskeho hospodárskeho modelu, ktorý je výsledkom pôsobenia viacerých špecifických faktorov. Práca je rozdelená do 3 kapitol, obsahuje 12 grafov a 14 tabuliek. Prvá kapitola je venovaná vymedzeniu štátu sociálneho blahobytu a klasifikácii európskych sociálnych modelov. Druhá kapitola sa zaoberá štruktúrou nórskeho hospodárstva, založenou predovšetkým na ropnom priemysle a intenzívnom výskume a vývoji v tejto oblasti. Tretia kapitola charakterizuje 3 základné črty nórskeho štátu sociálneho blahobytu a podrobne sa venuje jeho jednotlivým špecifikám. V tejto kapitole zároveň využívame štatistickú metódu korelácie na overenie kauzálnej súvislosti medzi klesajúcim počtom zamestnancov v tradičných sektoroch ekonomiky a rastúcim počtom zamestnancov vo verejnom sektore.

Kľúčové slová:

Nórsky hospodársky model, ropný priemysel, štát sociálneho blahobytu, nórsky štát sociálneho blahobytu, zamestnanosť, korelácia

ABSTRACT

PJATAKOVÁ, Dajana: – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. – Thesis Supervisor: Ing. Martin Grančay, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2014, p. 72

The aim of the master thesis is to depict the Norwegian social model, as a result of the different specific features of the Norwegian society. The thesis is divided into three chapters and includes 12 graphs and 14 tables. The first chapter is devoted to theoretical description of the welfare state model and its classification in terms of Europe. The second chapter depicts the structure of Norwegian economy, based on the petroleum industry above all and research and development focused mainly in this sector. The third chapter characterizes 3 basic features of the Norwegian welfare state and takes a closer look at particular oddities. The research part of this chapter examines by the statistical method of correlation the relationship between rising amount of workers working in the public sector and decreasing amount of the workers in the traditional sectors of Norwegian economy.

Key words:

Norwegian social model, petroleum industry, welfare state, Norway, Norwegian, employment, correlation

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE ŠTÁTU SOCIÁLNEHO BLAHOBYTU.....	12
1.1 Pôvod štátu sociálneho blahobytu	12
1.2 Definícia a terminológia pojmu	14
1.3 Európsky sociálny model.....	19
1.3.1 <i>Vplyv globalizácie na Európsky sociálny model</i>	22
1.4 Druhy ekonomických systémov na európskom kontinente	24
2 EKONOMIKA NÓRSKA	28
2.1 Štruktúra nórskeho hospodárstva.....	29
2.1.1 <i>Štruktúra hospodárstva</i>	30
2.2 Ropný priemysel – motor nórskej ekonomiky	32
2.2.1 <i>Postavenie ropného priemyslu v nórskej ekonomike</i>	33
2.3 Výskum a vývoj.....	36
3 ŠPECIFIKÁ NÓRSKEHO HOSPODÁRSKEHO MODELU.....	42
3.1 Univerzálnosť	42
3.1.1 <i>Daňový systém</i>	44
3.2 Rovnosť	46
3.3 Úloha štátu v ekonomike	47
3.3.1 <i>Verejný sektor</i>	48
3.3.2 <i>Štátne vlastníctvo</i>	54
3.3.3 <i>Rovnováha pohlaví vo výkonných radoch nórskeho spoločností</i>	57
ZÁVER	63
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	65

ZOZNAM OBRÁZKOV A TABULIEK

Obrázky:

Obr. 1 - Percentuálny podiel na tvorbe HDP podľa jednotlivých aktivít	32
Obr. 2 - Podiel výdavkov na vedu a výskum ako % HDP vo vybraných štátoch.....	37
Obr. 3 - Štruktúra fungovania stratégie OG21	40
Obr. 4 - Percentuálny podiel zamestnaných vo vládnom aparáte na celkovej pracovnej sile (2000 a 2008).....	50
Obr. 5 - Percentuálny podiel zamestnaných vo vládnom aparáte a vládných spoločnostiach na celkovej pracovnej sile (2000 a 2008).....	50
Obr. 6 - Trendy v počte zamestnaných vo vybraných sektoroch hospodárstva 1970 – 2012	51
Obr. 7 - Graf závislosti korelačnej analýzy	54
Obr. 8 - Celkový počet žien a mužov vo výkonných radoch spoločností.....	59
Obr. 9 - Pomer žien a mužov vo výkonných radoch zvolených podielovými vlastníkami	59
Obr. 10 - Pomer žien a mužov na manažment spoločností.....	59
Obr. 11 - Pomer mužov a žien na manažmente sesterských spoločností	59
Obr. 12 - Pomer žien a mužov vo výkonných radoch najväčších štátnych spoločností kótovaných na burze v členských štátoch EÚ a Nórsku (2012)	62

Tabuľky:

Tab. 1 - Základné makroekonomické ukazovatele nórskej ekonomiky	29
Tab. 2 - Makroekonomické ukazovatele v ropnom sektore v roku 2013	33
Tab. 3 - Čistý vládny prílev peňazí z ropných aktivít (2012, bilióny NOK)	34
Tab. 4 - Výskum a vývoj v súkromnom sektore.....	39
Tab. 5 - Príjmy a výdavky centrálnej vlády v roku 2013 v miliardách NOK.....	44
Tab. 6 - Príspevky zamestnancov na sociálne zabezpečenie	46
Tab. 7 - Vládne výdavky podľa kategórie v súčasných cenách (2013)	48
Tab. 8 - Zamestnanosť vo verejnom sektore ako percentuálny podiel z celkovej pracovnej sily (2012)	49
Tab. 9 - Percentuálny podiel zamestnaných vo vládnom aparáte na celkovej pracovnej sile (2000 a 2008).....	50
Tab. 10 - Percentuálny podiel zamestnaných vo vládnom aparáte a vládných spoločnostiach na celkovej pracovnej sile (2000 a 2008).....	50
Tab. 11 - Počet zamestnancov vo verejnom sektore a počet zamestnancov v tradičnom priemyselnom sektore, poľnohospodárstve a lesníctve od 1970 do 2012	53
Tab. 12 - Kľúčové údaje o spoločnostiach so štátnym podielom za rok 2012	55
Tab. 13 - Štátny podiel v kľúčových nórskejších spoločnostiach, kótovaných na burze v Osle, v ktorých štát sleduje svoje komerčné záujmy a podiel žien vo výkonných radoch spoločností, volených vlastníkami aj zamestnancami	56
Tab. 14 - Štátny podiel v ostatných kľúčových nórskejších spoločnostiach (neuvedených na burze v Osle), v ktorých jednou z priorit štátu je komerčná prevádzka a podiel žien vo výkonných radoch spoločností, volených vlastníkami aj zamestnancami	57

ÚVOD

Diplomová práca sa zaoberá identifikovaním základných črt Nórskeho hospodárskeho modelu a priblížením vybraných špecifik. Analýza vychádza zo špecifickej štruktúry nórskeho hospodárstva ako aj jednotlivých črt hospodárskeho modelu, ktorými sú univerzálnosť, rovnosť a úloha štátu v ekonomike.

Teoretickým východiskom je klasifikácia sociálnych modelov hospodárstva existujúcich v podmienkach európskeho kontinentu pod existenciou Európskeho hospodárskeho modelu zjednoteného projektom Európskej únie. Klasifikácia jednotlivých modelov je výsledkom skúmania dánskeho sociológa Gosta Esping – Andersena. Jednotlivé modely sú rozdelené podľa troch kľúčových faktorov a následne i popísané. Teoretická časť sa taktiež venuje nejednotnej definícii štátu sociálneho blahobytu a jeho dvom základným typom - reziduálnemu a univerzalistickému.

V práci identifikujeme pozíciu Nórskeho hospodárskeho modelu dosahujúceho jedny z najlepších ukazovateľov vo svetovom hospodárstve. Špecifická štruktúra ekonomiky, v ktorej významnú úlohu zohráva ťažobný priemysel má svoj vplyv na napĺňanie jednotlivých cieľov štátu sociálneho blahobytu a efektívneho fungovania ekonomiky ako takej. Ústredným motívom práce sú základné črty Nórskeho hospodárskeho modelu - univerzálnosť, rovnosť a úloha štátu v ekonomike, ktoré prispievajú s špecifickosťou tohto modelu.

Cieľ práce

Cieľom diplomovej práce je popísanie Nórska ako krajiny s vysokou životnou úrovňou, ktorá je výsledkom pôsobenia viacerých faktorov, konkrétne štruktúrou hospodárstva krajiny, univerzálnosťou poskytovania sociálnych politík, rovnosťou príležitostí pre rozličné skupiny obyvateľstva a rozsiahlou úlohou štátu v ekonomike.

Tento primárny cieľ je podmienený splnením niekoľkých čiastkových cieľov. Prvý čiastkovým cieľom je identifikovať pozíciu Nórska vo svetovom hospodárstve, charakterizovať štruktúru ekonomiky a poukázať na dôležitosť ropného priemyslu v národnom hospodárstve. Zároveň sa snažíme poukázať na dôležitosť výskumu a vývoja, ktorý je neoddeliteľnou súčasťou efektívneho využívania nerastného bohatstva.

Ďalším čiastkovým cieľom je charakteristika Nórskeho sociálneho modelu prostredníctvom jeho 3 základných črt. V rámci jednotlivých črt zdôrazňujeme vysoké

zdanenie ako jeden z hlavných predpokladov poskytovania sociálnych služieb na vysokej úrovni, rovnosť všetkých občanov nie len pred zákonom, inštitúciami ale aj na pracovnom trhu a významnú úlohu štátu v ekonomike ako prostriedku na dosahovanie princípov sociálneho štátu.

Najdôležitejším čiastkovým cieľom je prostredníctvom štatistickej metódy korelácie overiť našu domnienku o existencii vzájomného prelievania pracovnej sily medzi tradičným priemyselným sektorom, poľnohospodárstvom, lesníctvom a verejným sektorom. Stanovili sme si nasledovnú hypotézu, ktorú na základe výsledkom korelácie vyvrátíme alebo potvrdíme:

Existuje silný, takmer nepriamo – úmerný vzťah medzi počtom zamestnancov vo verejnom sektore a počtom zamestnancov v tradičnom priemyselnom sektore, poľnohospodárstve a lesníctve.

Na základe tejto analýzy sme schopní vyvodiť záver, pomocou ktorého môžeme potvrdiť alebo vyvrátiť rozsiahlu úlohu štátu v ekonomike Nórska, nielen ako poskytovateľa sociálnych služieb ale aj ako aparátu na elimináciu nežiaducich účinkov globalizácie a technologického pokroku.

Štruktúra práce, metodika a metódy skúmania

Diplomová práca je rozdelená do 3 kapitol.

V prvej kapitole teoreticky vymedzujeme pôvod štátu sociálneho blahobytu založeného na rovnosti, spravodlivosti, slobode a solidarite, ktorý sa vyvinul zo sociálno-demokratického modelu. V tejto kapitole sa ďalej definujeme ciele štátu sociálneho blahobytu a jeho dva rozličné typy. Druhá časť kapitoly opisuje Európsky sociálny model, jeho hlavné črty, efektívnosť a vplyv globalizácie. V rámci existujúceho Európskeho hospodárskeho modelu podľa klasifikácie dánskeho sociológa Gosta Esping-Andersena založenej na 3 kritériách v krátkosti charakterizujeme 3 typy sociálneho modelu: anglosaský, liberálny model; kontinentálny, korporátne - štátny model a škandinávsky, sociálno-demokratický model.

V druhej kapitole charakterizujeme pozíciu Nórska vo svetovom hospodárstve. Ďalej opisujeme špecifickú štruktúru nórskeho hospodárstva sústredením sa na motor ekonomiky – ropný priemysel. Prostredníctvom využitia metódy komparácie popisujeme stav výskumu a vývoja v iných štátoch severského sociálneho modelu. Zdôrazňujeme

významnú úlohu výskumu a vývoja v ekonomike, ktorá prispieva k zvýšeniu konkurencieschopnosti nórskeho výrobného sektora a zabezpečeniu šetrného zaobchádzania s nerastnými surovinami – najmä ropou a zemným plynom. Identifikujeme hlavné iniciatívy vo výskume a vývoji ropného priemyslu.

V tretej a zároveň poslednej kapitole analyzujeme 3 základné črty Nórskeho hospodárskeho modelu. Prostredníctvom analýzy príjmov štátneho rozpočtu popisujeme daňový systém krajiny ako hlavný zdroj financovania univerzálnych sociálnych programov. V tejto kapitole ďalej opisujeme rovnosť príležitostí pre všetkých občanov bez ohľadu ich spoločenské presvedčenie a pohlavie. V tretej podkapitole sa zaoberáme úlohou štátu v ekonomike Nórska. Prostredníctvom metódy komparácie poukazujeme na rozdiely vo veľkosti verejných sektorov rôznych krajín OECD a Nórska. Komparáciu robíme na základe podielu pracovnej sily vo verejnom sektore, využívajúc štatistické údaje Nórskeho štatistického úradu, štatistik OECD a Eurostatu. V tejto časti diplomovej práce ďalej pomocou štatistickej metódy korelácie skúmame vzťah medzi podielom zamestnanosti v tradičnom priemyselnom sektore, poľnohospodárstve a lesníctve a verejnom sektore v období od roku 1970 do roku 2012. Zdroje použité pri korelácii čerpáme z ročenky vydávanej Nórskeho štatistického úradu. Do korelácie sme zahrnuli celkový počet zamestnancov pracujúcich v priemyselnom, poľnohospodárskom a lesníckom sektore a počet zamestnancov pracujúcich vo verejnom sektore každých desať rokov počnúc rokom 1970 až do roku 2012. Na základe potvrdenia alebo vyvrátenia už spomínanej hypotézy následne overujeme, či existuje kauzálny vzťah medzi rastúcim počtom zamestnancov vo verejnom sektore a klesajúcim počtom zamestnancov v tradičných sektoroch nórskej ekonomiky. Posledná podkapitola tejto časti diplomovej práce opisuje významnú úlohu štátu ako podielového vlastníka v kľúčových spoločnostiach nórskej ekonomiky a presadzovaniu politiky rovného zastúpenia v najvyšších orgánoch týchto spoločností kótovaných na burze. Prostredníctvom komparácie poukazujeme na stav v iných európskych krajinách, ako aj situáciu v rámci pripravovanej smernice Európskej komisie v tejto oblasti.

1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE ŠTÁTU SOCIÁLNEHO BLAHOBYTU

Prvá kapitola diplomovej práce sa zaoberá teoretickým vymedzením pojmu štátu sociálneho blahobytu. V prvej podkapitole sa rozoberáme ideologický pôvod tejto koncepcie a tak isto genézou jej uplatňovania. V druhej podkapitole sa venujeme definícii pojmu štátu blahobytu a v tretej časti rozoberáme sociálny režim existujúci na európskom kontinente v podmienkach predovšetkým Európskej Únie. Štvrtá podkapitola sa zaoberá klasifikáciou sociálnych režimov existujúcich v Európe na základne najkomplexnejšej a doposiaľ neprekonanej klasifikácie podľa dánskeho vedca Gosta Esping-Andersena.

1.1 Pôvod štátu sociálneho blahobytu

Za účelom ďalšieho skúmania jednotlivých modelov si musíme najprv objasniť pôvod, politickú ekonomiu a eventuálne samotný pojem štátu sociálneho blahobytu (tri politické ekonomie štátu sociálneho blahobytu). Táto podkapitola je spracovaná podľa knihy „Tri svety kapitalistického blahobytu“, ktorej autorom je dánsky vedec Gosta Esping-Andersen.

Väčšina diskusií o štáte sociálneho blahobytu sa zaoberala dvoma základnými otázkami:

1. Môže štát sociálneho blahobytu od základov zmeniť kapitalistickú spoločnosť?
2. Aké hybné sily stoja za rozvojom sociálneho štátu?

Samozrejme, tieto otázky nie sú súčasné. Boli formulované približne v 19. storočí politickými ekonómami, približne 100 rokov pred tým ako mohol vôbec existovať sociálny štát. Klasickí politickí ekonómovia, či už liberálni, konzervatívni alebo stúpenci marxizmu sa odjakživa zaoberali otázkou vzťahu medzi kapitalizmom a sociálnym systémom. Každý z týchto smerov ponúkol odlišné a zvyčajne normatívne odpovede, avšak ich analýzy sa sústredili okolo vzťahu medzi trhom (a vlastníctvom) a štátom (demokraciou).

Súčasný neoliberalizmus je v podstatnej miere ozvenou klasickej liberálnej politickej ekonomie. Pre Adama Smitha bol trh základným prostriedkom ako eliminovať triedy, nerovnosť a privilégia v spoločnosti. Okrem potrebného minima vyrovnávacieho procesu konkurenčnej výmeny a vzniku monopolov, protekcionizmu a neefektívností, ktoré štátna intervencia zahŕňala – štát udržiava triednu spoločnosť, zatiaľ čo trh ju dokáže potenciálne

odstrániť. Napriek tomu, že každá z liberálnych škôl, ktorá sa venovala tejto problematike sa odlišovala presadzovaním svojich politík, všetky sa v podstate zhodovali v hlavnej myšlienke: rovnosť a prosperita môže byť nastolená len maximalizáciou trhového mechanizmu (voľného trhu) a minimom štátnej intervencie. Dnes však môžeme toto ponímanie trhového mechanizmu považovať za nepochopené. Avšak, musíme si uvedomiť, že tento smer sa formoval v dobe kedy štát disponoval absolutistickou vládou, merkantilistickým protekcionizmom a rozsiahlou korupciou.¹

Základným konfliktom sa stal vzťah medzi demokraciou a kapitalizmom. Kým kapitalizmus zostal svetom malých vlastníkov, vlastníctvo ako také nemalo takmer nič spoločné s demokraciou. S industrializáciou nastal vzostup robotníckych tried, ktoré považovali demokraciu za spôsob ako obmedziť vlastnícke práva.

Liberáli sa oprávnene obávali všeobecného volebného práva, pretože by pravdepodobne došlo k politickému boju o redistribúciu, zneužitiu trhu a podporení jeho nedokonalostí. Mnoho liberálov zistilo, že demokracia by zničila trhový mechanizmus.

Konzervatívni i marxistickí politickí ekonómovia chápali tento konflikt ale samozrejme navrhli jeho rozdielne riešenia. Konzervatívna politická ekonómia vznikla ako reakcia na Francúzsku revolúciu. Bola nacionalistická, antirevolučná a snažila sa zastaviť demokratické impulzy. Obávala sa sociálneho vyrovnania a podporovala spoločnosť, aby si ponechala hierarchiu a triedy. Status, hodnosť a trieda boli prirodzené a dané; triedne konflikty však neboli. Domnievala sa, že povolíme masovú demokratickú participáciu a rozpustíme jednotlivé triedy a orgány, výsledok bude kolaps sociálneho poriadku.

Marxistická politická ekonómia nielenže nenávidela trhové účinky, ale taktiež napádala tvrdenia liberálov, že trhy garantujú rovnosť. Akumulácia kapitálu sa zrieka vlastníkov, pričom konečným výsledkom bude bezprecedentná triedna nerovnosť. A keďže tieto procesy spôsobujú vyhrotené konflikty, liberálny štát bude nútený sa zabaviť ideálov slobody a neutrality, a pristúpiť k ochrane vlastníckej triedy. Presne toto, je pre marxizmus základ triednej dominancie.

Súčasná diskusia o štáte sociálneho blahobytu sa teda zaoberá otázkou existencie a podmienok za ktorých môžu byť triedne rozdiely a sociálne nerovnosti produkované kapitalizmom odstránené parlamentnou demokraciou. Keďže sa liberáli obávali demokracie, že môže produkovať socializmus, nepodnikali žiadne kroky na jej rozširovanie. Na druhej strane socialisti považovali sociálne parlamentné kroky za

---

¹ Z uvedeného vyplýva, že myšlienky liberalizmu boli kritikou existujúceho vládneho systému, ktorý v tom čase neumožňoval slobodu trhu a podnikania. Bola to v podstate revolučná teória.

neúčinné, pretože neodpovedali na emancipáciu pracovných tried. Avšak rozšírenie politických práv spôsobilo, že socialisti začali vnímať parlamentarizmus optimistickejšie. Rovnováha triednej moci sa zásadne zmenila v momente, keď pracovníci získali pracovné práva, pretože sociálne mzdy znižujú závislosť pracovníka od trhu a zamestnávateľov a teda dochádza k zmene, kedy sa tieto výhody menia na potenciálny zdroj moci. Podľa Heimana, sociálna politika zavádza do kapitalistickej politickej ekonomie cudzí prvok. Je to trójsky kôň, ktorý môže zničiť hranicu medzi kapitalizmom a socializmom. Toto intelektuálne tvrdenie zaznamenalo relatívnu renesanciu v marxizme v 90. rokoch 20. storočia.

Sociálne demokratický model, ako sme si ho načrtli vyššie sa teda nutne nevzdával názoru že napokon zásadná rovnosť vyžaduje socializovanie ekonomiky. Avšak historická skúsenosť čoskoro ukázala, že prechod k socializmu bol cieľ, ktorý nemohol byť realisticky dosiahnutý prostredníctvom parlamentnej demokracie.

Sociálno-demokratické chápanie parlamentnej reformácie ako dominantnej stratégie pre zabezpečenie rovnosti a socializmu bolo založené na dvoch argumentoch:

- Zamestnanci požadujú sociálne zdroje, zdravie a vzdelanie aby mohli participovať ako plnohodnotní občania sociálneho systému.
- Sociálna politika nie je len zdrojom emancipácie ale aj predpokladom ekonomickej efektívnosti.

Podľa Marxa, je v tomto argumente strategickou hodnotou sociálnych politík fakt, že podporujú ďalší pohyb výrobných síl v kapitalizme. Avšak prostredníctvom sociálno-demokratickej stratégie sociálna politika vyúsťuje do mobilizácie moci. Odstránením chudoby, nezamestnanosti, a úplnej mzdovej závislosti, štát blahobytu zvyšuje politické kapacity a znižuje sociálne rozdiely, ktoré sú bariérami dosiahnutia jednoty medzi pracovníkmi.

Z uvedeného teda vyplýva, že sociálno-demokratický model je v podstate „otcom“ vedúcej hypotézy súčasného štátu sociálneho blahobytu: parlamentná mobilizácia tried je prostriedkom pre realizáciu socialistických ideálov rovnosti, spravodlivosti, slobody a solidarity.

1.2 Definícia a terminológia pojmu

Nicholas Barr vo svojom odbornom článku „Ekonomická teória a štát sociálneho blahobytu: výskum a interpretácia“ argumentuje, že tento pojem sa používa ako

zjednodušené pomenovanie štátnych aktivít v týchto 4 základných oblastiach: peňažné dávky; vzdelanie; výživa a bývanie; a ďalšie služby sociálnej starostlivosti.²

Avšak, existujú 3 základné komplikácie v dosahovaní cieľov v týchto oblastiach. Zdroje sociálnej starostlivosti občanom *prekračujú limity štátnej činnosti*, a teda štát nie je ich jediným zabezpečovateľom. Taktiež existujú *rôzne spôsoby doručovania jednotlivých služieb občanom*. Niektoré sú financované, avšak neposkytované štátom, niektoré sú poskytované verejnosti bez poplatku, niektoré sú zabezpečované súkromným sektorom a iné sú realizované jednotlivcami prostredníctvom im poskytnutých štátnych peňazí v podobe sociálnych dávok.³ V neposlednom rade, ako ďalej Barr argumentuje, nie sú medze, alebo inak povedané *hranice štátu sociálneho blahobytu*, a teda sociálnych služieb ním poskytovaných pevne vymedzené. Z tohto dôvodu preto môžeme hovoriť o rôznych definíciách termínu štátu sociálneho blahobytu a dokonca akejsi absencii jednotnej interpretácie, ktorú sme si všimli počas nášho výskumu.

Barr ďalej argumentuje, že *sociálne blaho jednotlivca nie je primárne zabezpečované len štátom* ale identifikuje prinajmenšom 4 základné zdroje, ktoré zabezpečujú sociálne zabezpečenie jednotlivcov:

1. *Pracovný trh* prostredníctvom zabezpečovania *mzdového príjmu* a plnej zamestnanosti je hlavným komponentom širšieho chápania sociálneho blahobytu. Navyše, firmy poskytujú rôzne formy pracovných výhod.
2. *Súkromné zaopatrenie*, zahŕňajúce súkromné poistenie a individuálne sporenie.
3. *Dobrovoľné sociálne zabezpečenie* z rodinných alebo vonkajších zdrojov.
4. *Štát* prostredníctvom daňových výdavkov prispieva k financovaniu zamestnaneckého a súkromného zabezpečenia. Taktiež poskytuje rôzne typy podpôr už spomenuté vyššie.

Existujú rôzne *spôsoby doručovania jednotlivých služieb*. Služba môže byť poskytovaná štátom, to však neznamená, že musí byť štátom aj poskytovaná. Služba môže byť poskytovaná štátom bez poplatku (napríklad zdravotná starostlivosť vo Švédsku a Veľkej Británii), alebo štát môže poskytnúť financie jednotlivcom, ktorí spotrebúvajú statky vyprodukované súkromným sektorom (americká Medicare alebo zdravotná starostlivosť v Kanade), alebo môže obdarovať jednotlivcov peňažnými prostriedkami

---

² BARR, N. 1992. Economic Theory and the Welfare State: A Survey and Interpretation. In: *Journal of economic Literature* [online], 1992, roč. 30, s. 741-803. [Citované 10. 5. 2014]. Dostupné na internete:<[http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Barr_\(JEL_92\).pdf](http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Barr_(JEL_92).pdf)>

³ MARCUZZO, M. *Keynes and the Welfare State*. [online]. [Citované 10. 5. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.ie.ufrj.br/eventos/seminarios/pesquisa/texto_02_12.pdf>

(buď explicitne, alebo vo forme daňových úľav) za účelom uskutočnenia ich vlastných nákupov (napríklad daňové úľavy pre súkromné zdravotné poistenie).

Tretou oblasťou komplikácie je *definovanie medzi pôsobenia štátu sociálneho blahobytu*. Rola štátu nesmie byť zveličená ani podcenená. Napríklad často sa do tejto oblasti zahŕňajú aj verejné zdravotníctvo a politika životného prostredia napriek tomu, že sa svojou podstatou líšia od klasických sociálnych politík.

Základy prvému prístupu budovania modelov štátu sociálneho blahobytu boli založené na rozlišovaní medzi reziduálnym (marginálnym) a inštitucionálnym (rozsiahlym) systémom sociálneho zabezpečenia. Aj keď bolo rozlíšenie medzi reziduálnou a inštitucionálnou koncepciou štátu sociálneho blahobytu vymedzené v neskorých 50. rokoch autormi Wilensky a Lebeauxom, až o 20 rokov neskôr autori prostredníctvom týchto rozlíšení prezentovali typológie systémov sociálneho zabezpečenia. Na základe týchto odlišení práve Titmuss prezentuje veľmi všeobecný náčrt typológie, ktorá sa sústreďuje na funkcie a úlohy sociálnej politiky. Načrtáva 3 základné modely sociálnej politiky: reziduálny model, model priemyselného úspechu⁴ a inštitucionálny model.⁵ V súčasnosti sa však abstrahuje od týchto troch modelov a trend sa zameriava na reziduálno-inštitucionálne rozlíšenie, ktoré sa snaží zobrazit' kontrastné modely pridajúc niekoľko nových dimenzií variácií.

Univerzálny⁶ štát sociálneho blahobytu vo výskume komparatívnych modelov sociálnych štátov, najmä v povojnových desaťročiach vystupuje v pomerne rovnakom chápaní ako „inštitucionálny“ alebo dokonca „generalistický“. Jeho jednoznačné vymedzenie je pomerne zložité, keďže jeho význam je široký. Základným princípom je samozrejme univerzalistický princíp – a teda čo najširšie pokrytie spoločnosti sociálnymi programami. Univerzalistické opatrenia teda pokrývajú veľkú časť populácie (niekedy môžeme hovoriť o celej populácii), zatiaľ čo vybrané politiky sú nasmerované tak, aby zabezpečili obyvateľov so špecifickými potrebami. V oblastiach, kde existujú univerzálne programy je nerovnosť znížená prostredníctvom inštitucionálnych sociálnych politík, ktoré sú integrovanou súčasťou verejných politík a umožňujú aj nižšej sociálnej vrstve užívať si približne rovnaký životný štandard ako majú ostatné skupiny obyvateľstva.

---

⁴ Jeho funkciou je zabezpečiť minimálny štandard sociálneho zabezpečenia a verejné zaobstaranie sociálnych programov. V prevažnej miere dopĺňa trhovou ekonomikou.

⁵ SAINSBURY, D. 1991. Analysing Welfare State Variations: The Merits and Limitations of Models Based on the Residual – Institutional Distinction. In: *Scandinavian Political Studies* [online], 1991, roč. 14, č.1. [Citované 11. 5. 2014]. Dostupné na internete: <https://tidsskrift.dk/index.php/scandinavian_political_studies/article/view/13124/25009>

⁶ V literatúre častokrát nazývaný aj inštitucionálny alebo generalistický.

Univerzalizmus je teda podmienkou pre rovnosť občanov a univerzalistické politiky sú súčasťou demokratického triedneho boja.⁷ Univerzalistický sociálny štát je taktiež charakteristický svojím vysokým podielom na HDP, prioritou v oblasti preventívnych programov a rozsiahlym využívaním všeobecných sociálnych politík, menšou úlohou súkromných organizácií a hlavne financovaním založeným na daniach.⁸ Princíp univerzalizmu často v literatúre zodpovedá a vystupuje spolu s opisom Severského sociálneho modelu, kde severské krajiny dokázali v praxi vyvinúť taký model sociálneho zabezpečenia, ktorý zahŕňa celú populáciu. Esping Andersen často opisuje tento model ako „sociálno-demokratický model“ alebo „sociálno-demokratický režim“.⁹ Zaujímavé je, že zatiaľ čo univerzalizmus stratil dôležitosť vo Veľkej Británii na začiatku 70. a 80. rokov, severské krajiny naopak v tomto období zaznamenali univerzalizmus ako základnú doktrínu, myšlienku a princíp.¹⁰ Mnoho odborníkov sa vyslovuje za univerzalizmus, iní však tvrdia, že existuje mnoho problémov, ktorým tento model čelí nielen v jeho chápaní ale najmä v univerzálnych sociálnych politikách, ktoré často nie sú prispôsobené kultúrnej a sociálnej diverzite typickej pre neskorú modernú spoločnosť.

Richard M. Titmuss definuje reziduálny model na predpoklade že „existujú len dva „prirodzené“ (alebo spoločensky dané) spôsoby prostredníctvom ktorých sú poriadne napĺňané potreby jednotlivca: súkromný trh a rodina“.¹¹ Iba v prípade zlyhania týchto dvoch prostriedkov by mali zasiahnuť štátne inštitúcie sociálneho zabezpečenia a to len dočasne. Autor ďalej cituje profesora Peackoka, ktorý tvrdí, že hlavným cieľom štátu sociálneho blahobytu je naučiť ľudí ako sa zaoberať bez neho. Vo všeobecnosti je reziduálny štát sociálneho blahobytu charakteristický prístupom k sociálnej politike zloženom na doručovaní alebo nasmerovaní základných služieb tak, aby boli vyriešené základné problémy, ktoré zaťažujú spoločnosť v tejto oblasti a extrémna chudoba. Systém sa pritom vo výraznej miere spolieha na dobrovoľný sektor, resp. dobrovoľné príspevky

---

⁷ ANTTONEN, A. – SIPILA, J. Universalism: and Idea and Principle in Social Policy. [online]. [Citované 11. 5. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.hioa.no/asset/3723/1/3723_1.pdf>

⁸ Ibid.

⁹ ESPING-ANDERSEN, G. 1990. *Three Worlds of Welfare Capitalism*. [online]. Princeton: Princeton University Press, 1990. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf>>. ISBN 0-691-09457-8

¹⁰ ANTTONEN, A. – SIPILA, J. Universalism: and Idea and Principle in Social Policy. [online]. [Citované 11. 5. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.hioa.no/asset/3723/1/3723_1.pdf>

¹¹ TITMUSS, R. 1974. What is Social Policy? [Citované 11. 5. 2014]. Dostupné na internete: <<http://rszarf.ips.uw.edu.pl/welfare-state/titmuss.pdf>>

s minimálnou priamou štátnou podporou.¹² Niekedy sa v literatúre stretávame aj s názvom slabší štát sociálneho blahobytu, ktorý je charakteristický väčšou toleranciou ekonomickej nerovnosti. Podľa Espin-Andersena môžeme tento model definovať aj ako liberálny.

Jednou zo základných funkcií štátu sociálneho blahobytu je poistenie. Termín sa používa vo viacerých významoch z ktorých predovšetkým dva sú najdôležitejšie. Poistenie môže byť zadefinované ako prostriedok ktorý zabezpečuje jednotlivcom *ochranu voči riziku a/alebo ako konkrétny mechanizmus*.¹³ Barr ďalej tvrdí, že prvá definícia vysvetľuje poistenie z hľadiska jeho cieľa a druhá ako metódu, prostredníctvom ktorej môže byť tento cieľ dosiahnutý. Aj keď niektoré inštitúcie nie sú vo svojej podstate „poisťovacie“, stále môžu byť chápané ako poisťovacie, pretože poskytujú ochranu proti riziku.

Jednou z charakteristických črt štátu blahobytu je intervencionistická hospodárska politika, kedy štát v prípade zlyhania trhu a súkromného sektora zasahuje do trhových procesov. Štáty aplikujúce koncepciu sociálneho blahobytu preto v rozličnej miere uplatňujú štátne zásahy na korekciu nerovnovážneho stavu a neefektívností, ktoré produkuje slobodný trh. Štátne zásahy Barr rozdeľuje do 4 základných kategórií:¹⁴

- Prostredníctvom *regulácie* je korigovaná kvalita, kvantita, alebo cena programov sociálneho systému.
- *Cenové dotácie* môžu byť čiastočné, alebo kompletne; rovnako môžu byť zvýšené aj ceny prostredníctvom daní na špecifické komodity. Obidva spôsoby regulácie – dotácie/dane – neporušujú trh, ale menia nátlak ktorému jednotlivé subjekty systému čelia.
- Prostredníctvom *produkcie verejných statkov* sa štát stavia na stranu ponuky, kde napríklad v prípade školstva štát vlastní kapitál (školské budovy) a zamestnáva pracovnú silu, prípadne štát tiež môže brať provízie a riadiť/usmerňovať aktivity súkromného sektora (napríklad obstarávanie zbraní).

---

¹² HALL, A. – MIDGLEY, J. 2004. Social policy for Development. [online]. London: Sage Publications Ltd, 2004. s. 13 [Citované 11. 5. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=EVU1N_2HszkC&oi=fnd&pg=PP2&dq=residual+social+policy&ots=Xgkf_zV-pA&sig=36UGc_yE8N--B5wrqCkI5DmuX84&redir_esc=y#v=onepage&q=residual%20social%20policy&f=false> ISBN 0-7619-6714-1.

¹³ BARR, N. 1992. Economic Theory and the Welfare State: A Survey and Interpretation. In: *Journal of Economic Literature* [online], 1992, roč. 30, s. 741-803. [Citované 10. 5. 2014]. Dostupné na internete: <[http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Barr_\(JEL_92\).pdf](http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Barr_(JEL_92).pdf)>

¹⁴ BARR, N. 1992. Economic Theory and the Welfare State: A Survey and Interpretation. In: *Journal of Economic Literature* [online], 1992, roč. 30, s. 741-803. [Citované 10. 5. 2014]. Dostupné na internete: <[http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Barr_\(JEL_92\).pdf](http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Barr_(JEL_92).pdf)>

- *Prevody z príjmov* môžu byť teoreticky viazané na špecifické typy výdavkov (stravné lístky) alebo neviazané – ako je to v prípade výhod sociálneho postenia. Prvé, najlepšie prevody majú formu paušálnej sumy, a preto ovplyvňujú ekonomickú aktivitu iba prostredníctvom zmeny príjmov aktérov, bez vedľajších trhových efektov na trhové ceny a ceny výrobných faktorov. Keďže je zdanenie prakticky spojené s endogénnymi faktormi, návrh politiky musí brať do úvahy motivačný účinok.

1.3 Európsky sociálny model

Vzhľadom na obširnosť a rozličnosť ekonomických systémov vo svete sa v našej diplomovej práci sústredíme na vymedzenie ekonomických systémov existujúcich v rámci európskeho kontinentu.

V podmienkach Európy môžeme hovoriť o tzv. Európskom sociálnom modeli, ktorý nie je založený na jednotnom koncepte. Tento model je určitým mixom hodnôt, najmä pozitívnych výsledkov, schopností a snáh, ktoré sa odlišujú vo svojom stupni realizácie medzi jednotlivými európskymi štátmi. Hlavnými znakmi tohto modelu sú:

- rozvinutý intervencionistický štát, financovaný relatívne vysokými mierami zdanenia,
- rozsiahly systém sociálneho zabezpečenia, poskytujúci účinnú sociálnu ochranu do značnej miery pre všetkých obyvateľov ale hlavne pre tých, ktorí to najviac potrebujú,
- limitácia a eliminácia akýchkoľvek ekonomických a iných foriem nerovnosti.¹⁵

Avšak hlavnú úlohu v posilňovaní týchto inštitúcií zohrávajú sociálni partneri, odbory a iné zastupiteľstvá pôsobiace v oblasti ochrany práv zamestnancov. Každá z týchto charakteristík modelu ide ruka v ruke so zvyšovaním celkovej ekonomickej prosperity a ideálne plnej zamestnanosti.

Základnými všeobecnými hodnotami Európskeho sociálneho modelu sú:

- široké zdieľanie rizík a príležitostí v celej spoločnosti,
- budovanie sociálnej solidarity a kohézie,
- ochrana najzraniteľnejších členov spoločnosti prostredníctvom aktívnych sociálnych intervencií
- podpora konzultácií v priemysle namiesto konfrontácií

---

¹⁵ GIDDENS, A.: *Europe in the Global Age*. Cambridge: Polity Press, 2007. s. 2. ISBN 978-076-4011-2

- poskytovanie širokého rámca sociálnych a ekonomických občianskych práv pre obyvateľstvo ako celok.¹⁶

Ak sa na tento model pozeráme ako na výsledok európskej integrácie, ktorý sa stále mení, vieme že primárnym cieľom tejto myšlienky bol jednotný trh s voľným pohybom tovaru a služieb, práce a kapitálu. Avšak to do vysokej miery ohrozuje fungovanie systémov regulácie pracovných trhov, ktoré sú založené na čisto národných základoch a tým pádom sú do značnej miery oslabené, resp. ich efektivita je redukovaná. Z tohto dôvodu mnoho autorov poukazuje na potrebu vytvorenia doplnkovej štruktúry regulácie sociálnych záležitostí na Európskej úrovni.

Síce sa o unifikácii sociálnych otázok na úrovni EU diskutuje, doposiaľ neboli uplatnené žiadne spoločné úspešné politiky a procedúry. Napriek tomu, že Rímske zmluvy a Lisabonská zmluva priznávajú sociálne práva členom Spoločenstiev, dovoľme si tvrdiť, že úprava a hĺbka v tejto oblasti nie je veľmi prepracovaná. Sú poskytnuté základné práva ako právo na lepšie pracovné a životné podmienky, právo na sociálne zabezpečenie, právo nediskriminácie a sociálneho vylúčenia. Tieto práva sú poskytnuté predovšetkým za účelom zníženia chudoby a ochrane voči rizikám spojeným s pracovným trhom. Ako vidíme, v procese integrácie existuje istá asymetria v oblasti ekonomickej konštrukcie efektívneho trhu, ktorý je do značnej miery integrovaný a v konštrukcii sociálnych politík, ktoré ostali do vysokej miery na národnej úrovni.

Mnoho autorov sa zaoberá otázkou ďalšej existencie Európskeho sociálneho modelu, keďže vidíme, že proces európskej integrácie v súčasnosti narazil na určité nezrovnalosti a ťažkosti. Existujú rôzne názory a odpovede na túto otázku, avšak my si myslíme, že tento model nemusí mať budúcnosť ak ho chápeme ako ekonomický systém Európskej únie. Ak však uvažujeme o tomto modeli ako profile ekonomického systému, ktorý sa vyvinul v rámci európskeho kontinentu niekoľko desaťročí a predstavuje akýsi všeobecný model skladajúci sa z čiastkových ekonomických systémov skupín štátov, ktoré majú podobné/rovnaké princípy štátneho zriadenia, ekonomiky, sociálnej politiky atď., tomto prípade sa domnievame, že tento model slúži ako teoretický systém na porovnanie regionálnych obdôb napríklad v podmienkach Ázie, Južnej alebo Severnej Ameriky. Vtedy si myslíme, že tento model nie je podmienený existenciou Európskej Únie ako takej a žiadne zmeny v jej členstve, prípadne rozpade neovplyvnia výsledok niekoľkoročného

---

¹⁶ GIDDENS, A.: *Europe in the Global Age*. Cambridge: Polity Press, 2007. s. 2. ISBN 978-076-4011-2

úsilia a budovania jednotlivých štátnych modelov, ktoré môžeme označiť pojmom Európske sociálne modely.

V súčasnosti tento model zaznamenáva oslabenie a to najmä z niekoľkých dôvodov. V 60. a 70. rokoch minulého storočia sociálny štát zaznamenával svoj zlatý vek. Zároveň pri členských štátoch južného rozšírenia – Španielsko, Portugalsko a Grécko - nemôžeme hovoriť o akomsi zlatom veku štátu blahobytu, keďže systémy sociálneho zabezpečenia týchto krajín boli veľmi slabé a nedostatočné. Napriek tomu, že mnoho štátov EÚ malo v tom čase rozvinuté sociálne systémy, dané obdobie bolo charakteristické masovou produkciou, byrokratickou hierarchiou, kde boli riadiace systémy často autokratické a väčšina pracovnej sily pracovala za pásom. Iba niekoľko žien pracovalo a malo úspešnú kariéru, nízke percento mladých študovalo na vysokej škole, spektrum zdravotných služieb jednoznačne nedosahovalo dnešnú úroveň. Štát vo všeobecnosti zaobchádzal so svojimi klientmi skôr ako s pasívnymi subjektmi než aktívnymi občanmi. Z toho dôvodu zmeny, ktoré sa udiali v sociálnych systémoch štátov posledné desiatky rokov značia, že boli pokrokové a nevyhnutné.

Demisia hospodárskej politiky podľa J. M. Keynesa na západe a kolaps Sovietskeho zväzu spôsobil akceleráciu globalizácie, rozmach celosvetového informačného systému, pokles výroby vo vyspelých štátoch a jej presun do rozvojových krajín. Všetky tieto javy boli spojené s novými formami individualizmu a spotrebiteľskej sily – konzumom. Vplyv týchto síl dodnes rastie a aj bude rásť. Zároveň sa zaznamenáva rast rozvojových krajín – najmä Číny a Brazílie a mnohých ďalších.

Výroba v členských štátoch Únie zaznamenáva pokles. V súčasnosti môžeme vidieť rozsiahly outsourcing do krajín s nižšími pracovnými nákladmi a vyššou produktivitou práce ako je v Európe. Priemerný rast HDP krajín EÚ relatívne klesal každoročne od 80. rokov 20. storočia. Rast HDP v krajinách Európskej Únie v roku 2013 dosiahol 0,1%¹⁷. Nedostatky a slabšia výkonnosť modelu spočíva najmä v kratších pracovných hodinách, nízkej miere zamestnanosti a najmä v skutočnosti, že reálne mzdy v členských krajinách rastú rýchlejšie ako produktivita práce (to však neplatí o všetkých členských štátoch EÚ). Navyše východné rozšírenie prinieslo nárast populácie Únie o 20%, ale navýšilo HDP iba o 5%. Zvýšila sa nerovnosť a kohézia, na oboch úrovniach.¹⁸

---

¹⁷EUROSTAT. 2013. *Real GDP growth rate – volume*. [online databáza]. 2013. [Citované 3. 3. 2014. Dostupné na internete: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>>

¹⁸ GIDDENS, A.: *Europe in the Global Age*. Cambridge: Polity Press, 2007. s. 8. ISBN 978-076-4011-2

Tu si však dovoľíme tvrdiť, že východné rozšírenie malo i mnoho pozitívnych aspektov. Západným členom sa otvorili nové odbytiská, trhy s lacnou ale kvalifikovanou pracovnou silou, kde mohli premiestniť svoju výrobu náročnú na pracovnú silu. Krajiny disponujú taktiež relatívne vzdelanou pracovnou silou, ktorá im umožnila ušetriť náklady i na riadiacom manažmente spoločností. Geografická a kultúrna blízkosť zohrali významnú úlohu v šetrení nákladov a tým zvyšovaní ziskov západných firiem.

1.3.1 Vplyv globalizácie na Európsky sociálny model

V predchádzajúcej časti sme si priblížili všetky výzvy, ktorým v súčasnosti Európsky sociálny model čelí. Avšak, všetky tlaky ktorým model podlieha nemôžeme pripisovať len globalizácii. Niektoré zo základných problémov, ktorým únia čelí sú priamo spojené s globalizáciou (keďže skoro všetky výzvy sú), ale nie sú ňou spôsobené.

Jedným zo základných problémov modelu je starnutie populácie v Únii. Progresívny pokles nízkych úrovní fertility a ešte nižších úrovní mortality medzi staršou časťou populácie v druhej polovici 20. storočia spôsobilo starnutie obyvateľstva v Európe. Najmä obdobie po 2. svetovej vojne kedy sa fertilita zvýšila a následne poklesla v rôznych krajinách: tento demografický proces, označovaný ako „baby boom“ bol ďalším faktorom v procese starnutia populácie v 21. Storočí. V súčasnosti, podľa prieskumov Eurostatu z roku 2010, v priemere 16% populácie každého členského štátu únie tvoria obyvatelia s vekom vyšším ako 60 rokov. V Nemecku je to dokonca 20%.¹⁹ Podľa prognóz Eurostatu sa však očakáva, že v najbližších 50 rokoch je možné, že starnutie obyvateľstva dosiahne bezprecedentnú úroveň v 31 európskych krajinách, pričom magnitúda, rýchlosť a načasovanie sa môže líšiť. V niektorých krajinách tento jav už pominul (západné krajiny) v iných, (najmä východné krajiny Európy) sa môže proces výrazne urýchliť v nasledujúcich desaťročiach.

Prudký pokles počtu zamestnaných vo výrobnom priemysle v EÚ je výsledkom premiestňovania výroby do rozvojových krajín a tým podporovanie procesu ekonomickej globalizácie. Pravdou však je, že technologický pokrok spôsobil, že ľudská práca je mnohokrát nepotrebná alebo tradičné produkčné procesy sú považované za zastarané. Napríklad veľkovýroba začala byť automatizovaná, uhoľný priemysel zaznamenal pokles najmä v dôsledku preorientovania sa krajín na zemný plyn. Samozrejme, znovu vidíme, že

---

¹⁹ EUROSTAT. 2011. *Population projections*. [online databáza]. 2011. [Citované 3. 3. 2014]. Dostupné na internete: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_projections>

ide o interakciu vnútorných a vonkajších faktorov, ktoré spôsobili súčasnú situáciu. Technologický pokrok narastá najmä v dôsledku rastúcej intenzity konkurencie.

Ďalším príkladom sú súčasné trendy chudoby a sociálnej exklúzie. Samozrejme aj tieto sú ovplyvnené globalizáciou, avšak významnú rolu hrajú aj endogénne faktory ako napríklad zmeny v štruktúre rodín. Členské krajiny EÚ zaznamenávajú vyššie miery rozvodovosti a nižšie miery uzavretých manželstiev ako v minulosti.²⁰ Rodiny sa stávajú mobilnými a z toho dôvodu často krát strácajú rozsiahle pokrvné príbuzenstvo, ktoré bolo niekedy zdrojom sociálnej podpory. Rast bol zaznamenaný aj v počte „nekonvenčných rodín“ – slobodné matky, manželstvá rovnakých pohlaví atď. Tieto trendy sú komplexné a často je ich ťažké interpretovať, avšak významným spôsobom ovplyvnili povahu chudoby a iných foriem vyvlastnenia. Je zaznamenaný nový trend chudoby v EÚ, kde ženy a deti tvoria v súčasnosti vysoké percento vo väčšine krajín EÚ.

Globalizácia nie je len ekonomický proces. Martin Wolf, známy zástanca globalizácie tvrdí, že globalizácia je integrácia ekonomických aktivít, cez hranice, prostredníctvom trhov.²¹ Jej výsledky však môžeme vidieť prakticky v každý deň vo všetkých sférach života. Jasným príkladom môže byť rola komunikačných médií v dnešnom svete. Svet sa stal elektronicky prepojeným a široké pokrytie internetu iba napomohlo týmto procesom. Kvalita života sa týmto vývojom výrazne zmenila. Napríklad migranti dnes môžu udržiavať kontakt s príbuznými v krajine pôvodu nech je to kdekoľvek.

Mnoho autorov sa zaoberá budúcnosťou Európskeho sociálneho modelu. Faktom je, že EÚ musí vedieť správne reagovať na procesy globalizácie, ktoré majú niekedy endogénnu ale aj exogénnu formu. Základným nástrojom ako bojovať s globalizáciou je zvýšiť konkurencieschopnosť EÚ na globálnych trhoch a teda zabezpečiť aj prežitie Európskeho sociálneho modelu. Vzostup tzv. emerging economies (napríklad BRICS a mnohých ďalších) je jasným dôkazom toho, že globalizácia nie je nástrojom Západu ako dominovať zvyšku sveta. Globalizácia ovplyvňuje a taktiež je ovplyvňovaná EÚ.

---

²⁰ EUROSTAT. 2013. *European social statistics*. [online databáza]. 2013. [Citované 3. 3. 2014] . Dostupné na internete: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-FP-13-001/EN/KS-FP-13-001-EN.PDF>

²¹ GIDDENS, A.: *Europe in the Global Age*. Cambridge: Polity Press, 2007. s. 8. ISBN 978-076-4011-2

1.4 Druhy ekonomických systémov na európskom kontinente

Vyspelé kapitalistické ekonomiky Európy alebo v užšom zmysle Európskej únie sa vyznačujú charakteristickým znakom, ktorý by sme mohli definovať ako režim štátu sociálneho blahobytu. Síce je tento termín charakteristický pre väčšinu krajín, štáty sa odlišujú v spôsobe dosahovania výsledkov efektívneho sociálneho systému. Aj keď prostriedky na dosiahnutie sociálneho blahobytu môžu byť kvantitatívne rovnaké, resp. podobné (napríklad rozsah výdavkov, alebo pracovná sila slúžiaca na dosahovanie priorít v tejto oblasti), kvalitatívne sa môžu značne odlišovať. Rovnako to platí v aj v oblasti priorít jednotlivých ekonomických systémov, ktoré sú do značnej miery ovplyvnené kultúrnymi danosťami a zvyklosťami.

Hlavným teoretikom v oblasti klasifikácie štátov blahobytu je dánsky sociológ Gosta Esping Andersen. Jeho najznámejším dielom je kniha „The Three Worlds of Welfare Capitalism“ – „Tri svety kapitalistického modelu štátu sociálneho blahobytu“, v ktorej sa autor zaoberá širším chápaním tohto pojmu. Kniha vidí štát ako hlavnú inštitúciu v budovaní rozličných modelov povojnového kapitalizmu, vid' jej názov. Na základe historického a politického vývoja rôznych spoločností definuje 3 základné typy režimov štátov sociálneho blahobytu, ktoré vo svojom vývoji nasledovali rôzne trajektórie. Zároveň zdôrazňuje dôležitosť politických síl v kreácii štátu sociálneho blahobytu – politika nie je len významným ovplyvňovateľom, ale rozhodujúcim. Na rozdiel od množstva iných štúdií nekladie dôraz na dôležitosť politickej mobilizácie pracujúcich tried. Naopak argumentuje, že pre niektoré režimy bola ich rola marginálna a namiesto toho musíme chápať vývoj režimu štátu blahobytu ako výsledok štátnej histórie budovania národa a/alebo vplyvu konzervativizmu a katolicizmu. Z uvedeného teda jednoznačne vyplýva, že klasifikácia je založená najmä na príkladoch politickej histórie štátov. Autorovým jasne stanoveným cieľom je „sociologizácia“ štúdiá štátov sociálneho blahobytu. Argumentuje, že ich kryštalizácia a nasledovný rozvoj môžu byť len sotva vysvetlené prostredníctvom „analytickej šetrnosti“.²²

Svoju typológiu založil na základe analýzy troch hlavných kritérií, ktorými sú:

---

²² Väčšina štúdií pod+a Esping -Andersena predpokladala lineárny svet: svet s menšou alebo väčšou mocou, industrializáciou a spotrebou.
ESPING-ANDERSEN, G. 1990. *Three Worlds of Welfare Capitalism*. [online]. Princeton: Princeton University Press, 1990. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf>>. ISBN 0-691-09457-8

- Koncept dekomodifikácie, teda stupeň kedy môže jedinec žiť bez toho, aby sa spoliehal na trh. V kontexte štátu sociálneho blahobytu dekomodifikácia predstavuje sociálne programy, ktoré garantujú príjem ľuďom bez práce (ľuďom, ktorí sú nezamestnaní z rôznych dôvodov).
- Stupeň stratifikácie v danej spoločnosti. V tejto súvislosti autor kládol dôraz na daňovo-výdavkový pomer v rozličných krajinách na rozdiel od konvenčných spôsobov merania nerovnosti (napríklad Giniho koeficient).
- Rovnováha medzi verejnými (štátom vlastnenými) sociálnymi programami a tými, ktoré sú poskytované súkromným sektorom.²³

Na základe predchádzajúcich kritérií Esping – Andersen definuje 3 typy modelov štátu blahobytu: liberálny; kontinentálno-korporátny model; a sociálno-demokratický model.

Anglosaský, liberálny model je charakteristický konkrétnymi sociálnymi programami, skromnými sociálnymi dávkami a plánmi sociálneho zabezpečenia. Podpora je prevažne určená pre obyvateľov s nízkymi príjmami, pracujúcu triedu a obyvateľov závislých na pomoci od štátu. Napredovanie sociálnych reforiem bolo vytlačená tradičnými, liberálnymi normami pracovnej etiky, kde sa limity zabezpečenia rovnajú hraničnému sklonu vybrať si podporu namiesto práce.²⁴ Pravidlá pre priznanie nároku na podporu sú preto prísne, asociované so stigmou a sú skromné. Štát podporuje trh buď pasívne – prostredníctvom garantovania minima, alebo aktívne, subvencovaním súkromných schém sociálneho zabezpečenia. Tento typ režimu minimalizuje dekomodifikačný efekt, efektívne zahŕňa sféru sociálnych práv. Systém je vybudovaný na takom charaktere vrstiev v spoločnosti, ktoré je zmesou relatívne rovnej chudoby medzi užívateľmi štátneho zabezpečenia, rozličného trhového zabezpečenia väčšinám a politicko-triednym dualizmom medzi týmito dvoma. Typickými príkladmi krajín pre tento model sú Írsko a Veľká Británia.

Kontinentálny korporátno – štátny model je charakteristický tým, že v ňom nikdy neprebíhal boj o sociálne práva. Režim je dominantný zachovávaním rozlišovania tried a z toho dôvodu boli vždy práva niečím, čo bolo typicky spojené so spoločenskou triedou

²³ CNAAN. R. 1992. *Acta Sociologica*. Roč. 35, č. 1, s. 69. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.jstor.org/discover/10.2307/4194754?uid=3739024&uid=2&uid=4&sid=2110413438910>>

²⁴ ESPING-ANDERSEN, G. 1990. *Three Worlds of Welfare Capitalism*. [online]. Princeton: Princeton University Press, 1990. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf>>. str. 26. ISBN 0-691-09457-8

a statusom. Z toho dôvodu bol štátny aparát dokonale pripravený nahradiť trh ako poskytovateľ sociálneho zabezpečenia a teda súkromné schémy zohrávajú naozaj marginálnu rolu v tejto oblasti. Štát defacto prostredníctvom existujúcej dekomodifikácie a stratifikácie spoločnosti chráni postavenie duševných pracovníkov, úradníkov alebo samostatne zárobkovo činné osoby prostredníctvom samostatných systémov poistenia. Na druhej strane, štát usilujúci sa zachovať triedne rozdiely vytvára situáciu, kedy je efekt redistribúcie zanedbateľný. Dôležitú úlohu v sociálnom zabezpečovaní spoločnosti zohráva rodina.²⁵ Sociálne zabezpečenie tradične nezahŕňa ženy v domácnosti a rodinné prídavky podporujú materstvo. Denná starostlivosť a podobné rodinné služby sú viditeľne nerozvinuté; princíp subsidiarity slúži na zdôraznenie faktu, že štát bude intervenovať iba vtedy, ak kapacita rodiny postarať sa o svojich členov zlyhá. Režim zahŕňa štáty ako Rakúsko, Francúzsko, Nemecko a Taliansko.

Škandinávsky sociálno-demokratický model, ktorý je charakteristický štedrými sociálnymi programami. Model je charakteristický princípom univerzalizmu, a vysokou dekomodifikáciou, kde boli sociálne práva rozšírené aj pre obyvateľov stredných vrstiev. Výsledkom je takmer beztriedna spoločnosť. Jeho názov „sociálno-demokratický model“ je výsledkom toho, že v týchto krajinách bola sociálna demokracia dominantnou hybnou silou sociálnych reforiem. Esping Andersen argumentuje, že „skôr ako tolerovanie dualizmu medzi štátom a trhom, pracujúcou triedou a strednou vrstvou, sociálni demokrati presadzovali sociálny štát, ktorý by podporil rovnosť na najvyššej úrovni.“²⁶ Výsledkom bolo že:

- a) služby a podpory boli vylepšené na takú úroveň, ktorá zodpovedala strednej vrstve,
- b) rovnosť je zaručená garantovaním plnej participácie pracujúcej triedy na právach, ktoré mali vyššie vrstvy obyvateľstva.²⁷

Výsledkom bolo vytvorenie univerzalistických programov, ktoré sú prispôbené rozličným očakávaniam. Z uvedeného vyplýva, že napríklad zamestnanec pracujúci manuálne má rovnaké práva ako ten vykonávajúci mentálnu prácu a alebo štátny úradník.

---

²⁵ SCHELKE, W. 2012. *Collapsing Worlds and Varieties of welfare capitalism: In Search of New Political Economy of Welfare*. [online]. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.lse.ac.uk/europeaninstitute/leqs/leqspaper54.pdf>>

²⁶ ESPING-ANDERSEN, G. 1990. *Three Worlds of Welfare Capitalism*. [online]. Princeton: Princeton University Press, 1990. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20THE%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf>>. str. 27. ISBN 0-691-09457-8

²⁷ Ibid.

Všetky vrstvy sú zahrnuté do univerzálneho sociálneho systému, avšak výhody sú odstupňované podľa príjmových skupín. Tento typ režimu vytláča trh a štát je takmer výlučným poskytovateľom sociálnych služieb. Model je charakteristický predovšetkým pre krajiny škandinávskeho polostrova – Nórsko, Švédsko a severské krajiny Dánsko, Fínsko a s istými výnimkami aj Island.

Esping Andersen argumentuje na základe vlastného výskumu, že ciele štátu sociálneho blahobytu sú najlepšie realizované prostredníctvom sociálno-demokratického režimu, zatiaľ čo najmenej liberálnym režimom.

2 EKONOMIKA NÓRSKA

Nórsko je jednou z najbohatších krajín na svete. HDP Nórska per capita je druhým najvyšším vo svete.²⁸ Podľa Indexu ľudského rozvoja Organizácie spojených národov je Nórsko najvyspelejšou krajinou na svete s hodnotou dosahujúcou 0,955.²⁹ Efektívny a univerzálny sociálny systém dokáže plnohodnotne napĺňať potreby svojich občanov. Pre lepšiu transparentnosť fungovania krajiny a najmä verejnom financovaní a príjmoch z ropy nórska vláda ponúka svojim občanom prístup do vládnych dokumentov na všetkých úrovniach verejnej správy.

Všetci občania majú prístup k prípadovým dokumentom verejnej správy, sú verejné, pokiaľ nejde o výnimku (väčšinou dokumenty zahraničnej politiky) podľa zákona.³⁰ Výsledkom tohto ustanovenia je nízka korupcia. Podľa prieskumu Transparency International sa Nórsko umiestnilo na 5. mieste vo svete.³¹ Napriek tomuto vynikajúcemu výsledku však oproti ostatným severským krajinám zaostáva.

Vysoké životné náklady, rastúce ceny nehnuteľností a vysoké mzdy spojené s nórskym bohatstvom spôsobujú, že krajina je síce podľa Indexu svetovej konkurencieschopnosti jednou z najkonkurencieschopnejších na svete, avšak udržiavanie 11. pozície je pre ňu veľmi náročné.³²

Pre lepšie načrtnutie príkladného fungovania nórskej ekonomiky uvádzame v nasledujúcej tabuľke základné makroekonomické ukazovatele (tab. 1).

---

²⁸ OECD. 2013. *Gross Domestic Product (GDP) database*. [online databáza]. 2013. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=559>>

²⁹ United Nations Development Programme. 2012. [online databáza]. 2012. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<https://data.undp.org/dataset/Table-1-Human-Development-Index-and-its-components/wxub-qc5k>>

³⁰ *Zákon vzťahujúci sa na verejný prístup k dokumentom vo verejnom sektore č. 69. 1970, doplnený 1997*. [online]. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://workspace.unpan.org/sites/internet/Documents/UNPAN039763.pdf>>

³¹ *Norway: The Rich Cousin*. [Online časopis]. 2013. In: *The Economist*. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/news/special-report/21570842-oil-makes-norway-different-rest-region-only-up-point-rich>>

³² World economic forum. 2013. *The Global Competitiveness Report 2013 – 2014*. [online]. 2013. s. 13. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf>

Tab. 1 - Základné makroekonomické ukazovatele nórskej ekonomiky

Počet obyvateľov	5 124 383
HDP	592 778 NOK
Nezamestnanosť	3,2 %
Index spotrebiteľských cien	1,8 %
Ekonomický rast	3,1 %
Deficit verejných financií	13,8 %
Vládny dlh	34,4 %

Prameň: Statistics Norway a OECD³³

Nórsko je tak isto silným podporovateľom severských sociálnych hodnôt prostredníctvom podpory už prerokovaných dohôd doma alebo rokovaním rôznych humanitárnych politikách v zahraničí. V roku 2011 Nórsko poskytlo prostriedky v hodnote 3,3 miliardy NOK³⁴ pre africké a ázijské krajiny.³⁵

Nórsko sa taktiež zúčastňuje na iniciatíve grantov Európskeho hospodárskeho priestoru, v rámci ktorého spolu s ostatnými členmi prispieva k znižovaniu ekonomických a sociálnych rozdielov a k posilneniu bilaterálnych vzťahov s 15 krajinami Európskej únie v strednej a južnej Európe. Na financovaní grantov participuje krajina 94%. Krajina poskytuje aj samostatné nórske granty, ktoré v momentálnom päťročnom období dosahujú výšku 800 miliónov eur. Pre Slovensko bolo v období 2009 – 2014 z celkovej hodnoty oboch programov vyčlenených 80.8 miliónov eur.³⁶ Granty sú určené pre mimovládne organizácie, výskumné a akademické inštitúcie, verejný a súkromný sektor.

2.1 Štruktúra nórskeho hospodárstva

Priemysel je jedným z najdôležitejších sektorov ekonomiky Nórska, ktorý do značnej miery prispieva k tvorbe bohatstva. Príjmy z priemyslu slúžia na zvyšovanie úrovne bohatstva a rovnako aj zabezpečovaniu sociálneho blahobytu. Priemyselná politika zohráva základnú úlohu v udržiavaní a rozvoji súčasného nórskeho sociálneho modelu. Nórsko vidí svoju rolu predovšetkým v schopnosti adaptovať sa zmenám na zahraničných trhoch a to prostredníctvom diverzifikácie trhov, používania najnovších technológií a znalostí.

³³ OECD. *Country Statistical Profile: Norway 2013*. [online databáza]. 2013. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor>

³⁴ Norwegian Ministry of Foreign Affairs. 2011. *Norway's humanitarian policy – Annual Report 2011*. [online]. 2011. s. 34. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/Hum/Norwegian_hum_policy2011_eng_final.pdf>

³⁵ Najväčšími recipientmi boli: Somálsko, Sudán, Palestína, Afganistan, Pakistan, Líbia, Libanon, Južný Sudán, Mjanmarsko – Burma a Haiti.

³⁶ Granty EHP a Nórska. 2013. In: *Norway, the Official Site in Slovakia*. [online]. 2013. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.norway.sk/News_and_events/eea-grants/o-su-granty-What-are-the-Grants/GRANTY-EHP-A-NORSKA-/#.U7AkS61_uyQ>

Napriek tomu že krajina má obrovské príjmy z ropného a ťažobného priemyslu, uvedomuje si nebezpečenstvo svojej ekonomickej závislosti výhradne na týchto sektoroch. Nórsky penzijný fond, ako argumentuje bývalý minister priemyslu a obchodu Børge Brende nesmie byť „zámkou pre nečinnosť“, ktorá by ohrozila nielen ostatné sektory a zamestnanosť v nich ale aj existujúce schémy sociálnych politík.³⁷ Preto je jedným z hlavných iniciatív Nórska sústredenie sa hlavne na externé trhy prostredníctvom správnej priemyselnej politiky, založenej predovšetkým na znalostiach, vede, výskume a inováciách.

2.1.1 Štruktúra hospodárstva

Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov sa na tvorbe HDP podieľa 1,2%, zatiaľ čo priemysel až 36,6%. Finančné, poisťovacie, realitné služby a obchod tvoria 18,8% HDP.³⁸ Tak ako v iných krajinách aj v Nórsku môžeme sledovať trend zvyšovania podielu služieb na tvorbe HDP, avšak pri zachovávaní si špeciálnej štruktúry hospodárstva, ktorá je do vysokej miery založená na ropnom priemysle a sektorov s ním súvisiacich. Ropné aktivity zahŕňajú obrovský komplex sektorov, ktoré sa podieľajú na budovaní ropných plošín, ťažbe ropy, jej produkcii, preprave a aktivitách a službách spojených s extrakciou. Napriek tomu však ropa nebola hlavným sektorom, ktorý umožnil hospodársky rozkvet.

Vynikajúci prístup k nerastným surovinám bol rozhodujúcim faktorom v raste bohatstva v krajine. Bola to práve vodná energia, ktorá vytvorila základy pre budovanie nórskeho priemyslu v poslednom storočí. Prostredníctvom príjmov získaných v energetickom priemysle mohlo Nórsko ďalej budovať priemyselnú základňu a dosahovať ekonomický rast. Ťažba ropy a zemného plynu sa stala hnacím motorom ekonomického rastu iba za posledných 30 rokov.³⁹

Prostredníctvom znárodnenia ropného priemyslu a vytvorenia Statoilu z malých ropných spoločností sa štátu podarilo získať niektoré z ich odborných znalostí výmenou za kontrakty a stávaním na nórskejších overených znalostiach v oblasti námornej dopravy.

---

³⁷Information Booklet about Norwegian Trade and Industry. [online]. 2005. str. 7.[Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.regjeringen.no/upload/kilde/nhd/bro/2005/0003/ddd/pdfv/256066-norwegiantradeandindustry05.pdf>>

³⁸ OECD. *Country Statistical Profile: Norway 2013*. [online databáza]. 2013. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor>

³⁹Information Booklet about Norwegian Trade and Industry. [online]. 2005. str. 7.[Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.regjeringen.no/upload/kilde/nhd/bro/2005/0003/ddd/pdfv/256066-norwegiantradeandindustry05.pdf>>

Charakteristickým znakom nórskej industriálnej politiky sa stali vysoké zdanenie ziskov, avšak štedré daňové úľavy v prípade, že spoločnosť uskutočňuje výskum a vývoj.

Môžeme tvrdiť, že Nórsko je svetovou veľmocou v ťažbe ropy z morských hĺbok. Statoil sa stal nielen poprednou spoločnosťou na svete vo svojich právach, ale aj ako centrum prepracovanej siete, ktorá zahŕňa nórske spoločnosti ako Aker Solutions a Kongsberg Maritime a hlbokomorské divízie zahraničných ropných spoločností Schlumberger. Nórske spoločnosti sa postupne naučili ako ťažiť či už horizontálne alebo vertikálne. Obrovským prínosom bolo vynájdenie technológie pre mobilné ropné plošiny, ktoré umožňujú ťažbu ropy aj v drsnom počasí. Dopyt po tomto vynáleze je na obrovskom vzostupe.⁴⁰

Rovnaká stratégia je aplikovaná aj v tradičných priemyselných odvetviach ako rybné hospodárstvo, drevospracujúci priemysel a baníctvo. Fjordy pozdĺž nórskeho pobrežia sa vyznačujú jednými z najvyspelejších rybárskych techník na svete. Nórski odborníci na akvakultúristiku predávajú svoje odborné znalosti i do iných krajín špecializujúcich sa na rybné hospodárstvo, ako napríklad Čile. V oblasti drevospracujúceho priemyslu a papierenského priemyslu je zaznamenaný pokles tradičnosti na úkor prechodu na biorafináciu.

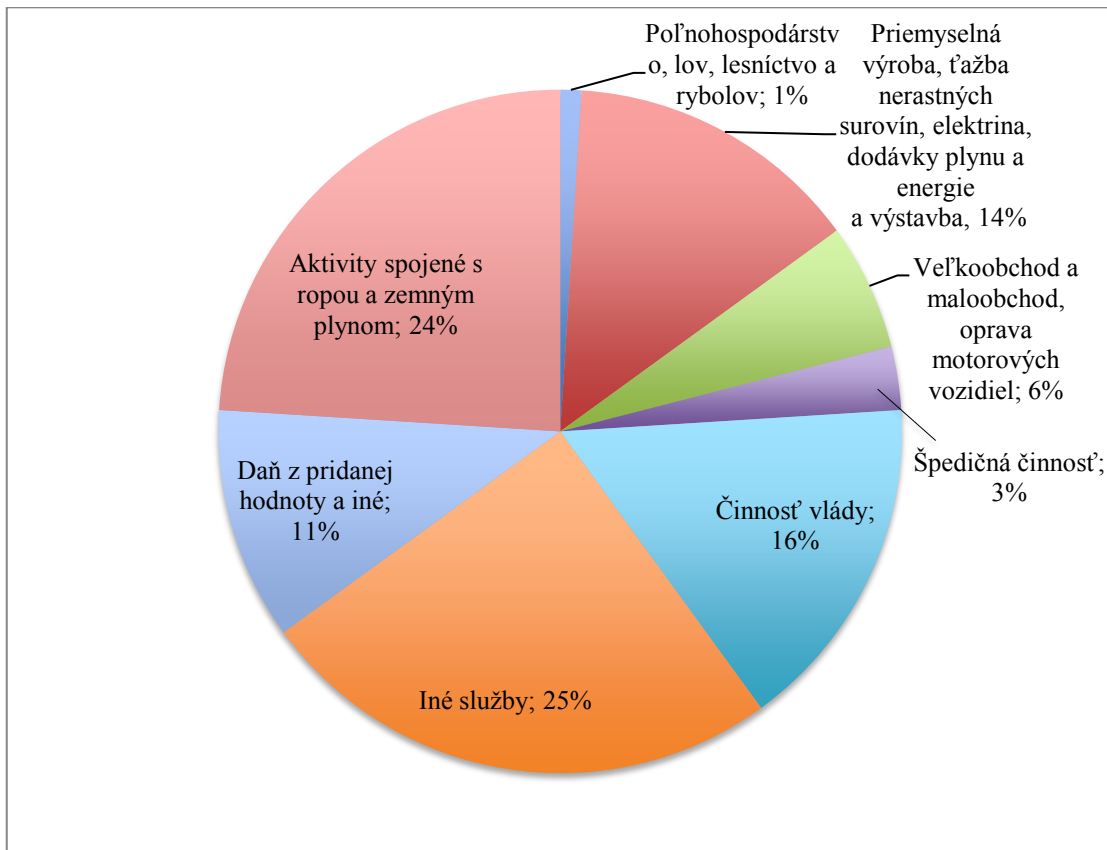
Nórske hospodárstvo je do značnej miery založené na svojich prírodných zdrojoch (obr. 1), pre krajinu a jej obyvateľov je známe heslo: „Žijeme z toho čo nájdeme v prírode“. Približne 6% poľnohospodárskej pôdy v krajine sa využíva na organické poľnohospodárstvo, kde medzi najrozšírenejšie aktivity patria biopastviny.⁴¹

---

⁴⁰ *Norway: The Rich Cousin*. [online časopis]. 2013. In: *The Economist*. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/news/special-report/21570842-oil-makes-norway-different-rest-region-only-up-point-rich>>

⁴¹ Norwegian Ministry of Foreign Affairs. 2014. *Minifacts about Norway 2014*.

Obr. 1 - Percentuálny podiel na tvorbe HDP podľa jednotlivých aktivít

Prameň: Statistics Norway: Gross domestic product, by main activity. 2012. Percent. [online]. 2005. str. 253. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/146776?_ts=143c3b051c8>

2.2 Ropný priemysel – motor nórskej ekonomiky

Jedným z dôvodov, pre ktoré Nórsko uplatňuje štátny kapitalizmus je objavenie ropného poľa Ekofisk v Severnom mori v roku 1969. Nasledujúce skúmanie smerovalo k objaveniu ložísk svetového významu. Odvtedy sa produkcia nórskeho kontinentálneho šelfu sústredila prevažne na nasledovné ropné polia: Ekofisk, Sاتفjord, Oseberg, Gullfaks and Troll. Tieto polia boli a stále sú veľmi dôležité pre rozvoj ropných aktivít v krajine. Produkcia z niektorých najväčších polí prispela k vytvoreniu infraštruktúry, ktorá umožnila spojenie s množstvom iných polí. Produkcia k veľkým polí dnes klesá a trend smeruje k rozvoju produkcie z nových, menších nálezísk. Z toho dôvodu je Nórska ropná produkcia rozdelená medzi väčšie množstvo nálezísk než predtým.⁴²

⁴² FACTS 2013. 2013. *The Norwegian Petroleum Sector*. [online brožúra]. 2013. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://npd.no/Global/Engelsk/3Publications/Facts/Facts2013/FACTS_2013.pdf> str. 10.

Nórsko bolo v roku 2012 jedenástym najväčším čistým exportérom a 15. najväčším producentom ropy na svete.⁴³ Krajina je najväčším producentom a exportérom ropy v Európe, 3. najväčším exportérom zemného plynu na svete (po Rusku a Katare) a významným dodávateľom oboch komodít do ďalších európskych krajín.⁴⁴

Ropný priemysel je najväčším priemyslom v krajine podľa vytvorenej pridanej hodnoty, štátnych príjmov a hodnoty exportov. Odkedy začala produkcia na nórskom kontinentálnom šelfe v roku 1971, priemysel prispel približne 11 biliónmi NOK k HDP krajiny (2013). Priemysel zohráva nesmierne dôležitú rolu v nórskej ekonomike a financovaní nórskeho štátu sociálneho blahobytu. Štátne daňové príjmy z ropných aktivít sú v súčasnosti presúvané do Vládneho penzijného fondu – Global, ktorý k 1. Januáru 2013 dosahoval hodnotu približne 5000 miliard NOK.

Tab. 2 - Makroekonomické ukazovatele v ropnom sektore v roku 2013

Podiel ropného sektora na:	
HDP	21,5%
Štátne príjmy	29,1%
Celkové investície	30,7%
Celkový export	48,9%

Prameň: FACTS 2013. 2013. The Norwegian Petroleum Sector. [online brožúra]. 2013. Str. 10. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://npd.no/Global/Engelsk/3Publications/Facts/Facts2013/FACTS_2013.pdf>

2.2.1 Postavenie ropného priemyslu v nórskej ekonomike

Systém nórskeho ropného riadenia je založený na princípe, že prieskum, rozvoj a prevádzka musí generovať čo najväčšiu možnú hodnotu pre spoločnosť. Príjmy z ropy slúžia v prospech štátu a teda nórskej spoločnosti ako celku. Ropné zdroje majú nesmiernu finančnú hodnotu a tento fakt je dôvodom prečo štát vlastní veľký podiel na tvorbe hodnoty prostredníctvom daní, poplatkov a tzv. štátneho priameho finančného podielu (State's Direct Financial Interest –SDFI).

2.2.1.1 Štátny priamy finančný podiel

Príjmy z ropného priemyslu tvoria približne 29% celkových štátnych príjmov a sú ukladané do špeciálneho fondu, Vládneho penzijného fondu – Global. Očakávané výnosy fondu sa môžu využiť na financovanie fiškálneho rozpočtu. Jeho hodnota bola na konci

⁴³ EIA. 2012. *U.S. Energy Information Administration*. [online databáza]. 2012. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.eia.gov/countries/index.cfm?topL=exp>>

⁴⁴ EIA. 2012. *U.S. Energy Information Administration*. [online databáza]. 2012. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.eia.gov/countries/country-data.cfm?fips=no>>

roku 2013 odhadovaná na výšku 5038 miliárd NOK. V prepočte na jedného obyvateľa to znamená približne 1 milión NOK na jedného nórskeho obyvateľa.

Tab. 3 - Čistý vládny prílev peňazí z ropných aktivít (2012, miliardy NOK)

Dane	232.1
Ekologické dane a oblastné poplatky	4.1
SDFI	151.1
Statoil dividendy	14.1
Celkovo	401.4

Prameň: FACTS 2013. 2013. The Norwegian Petroleum Sector. [online brožúra]. 2013. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://npd.no/Global/Engelsk/3Publications/Facts/Facts2013/FACTS_2013.pdf> str. 10.

Okrem toho, že sektor prináša rozsiahle príjmy do štátneho rozpočtu, priemysel taktiež napomáha rozvoju krajiny či už na lokálnej alebo regionálnej úrovni, od juhu na sever. Aj keď sa ropný priemysel začal pôvodne rozvíjať v kraji Rogaland – juhovýchod krajiny, časom sa postupne pomocou aktivít v pobrežných oblastiach expandoval aj smerom na sever. Momentálne sú silné ropné výskumné klastre a medzinárodné konkurenčné dodávateľské služby rozmiestnené po celej krajine.

Ropný priemysel je významným zamestnávateľom národnej populácie. Ropné spoločnosti, ktoré zásobujú priemysel v súčasnosti zamestnávajú približne 150 000 obyvateľov. Ak berieme do úvahy celkový účinok dopytu ropného priemyslu na celkovej ekonomike, počet ľudí zamestnaných v tomto sektore je približne 250 000.⁴⁵

Na začiatku sa podieľalo na ropných aktivitách na šelfe iba niekoľko medzinárodných spoločností, avšak v poslednej dobe sa vo všeobecnosti pozoruje trend ich zvyšovania. Skupina rozličných malých a veľkých spoločností pôsobiacich na šelfe zvyšuje konkurencieschopnosť a efektívnosť jednotlivých aktivít. Súčasne to prispieva k ochrane záujmov vo veľkom počte rôznych projektov a rozličných technológií a postupov, ktoré sa využívajú pri produkcii. V súčasnosti na šelfe pôsobí viac ako 50 medzinárodných spoločností podieľajúcich sa na prieskume, produkcii a infraštruktúre. Podľa produkcie spoločností v roku 2013 bol Statoil najväčšou spoločnosťou pôsobiacou na šelfe, až za ním sa umiestnili medzinárodné spoločnosti ako ExxonMobil, Total, Shell, ConocoPhillips a ENI.

⁴⁵ FACTS 2013. 2013. *The Norwegian Petroleum Sector*. [online brožúra]. 2013. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://npd.no/Global/Engelsk/3Publications/Facts/Facts2013/FACTS_2013.pdf> str. 10.

Na základe informácií poskytnutých v predošlej časti práce môžeme mať zdanlivo pocit, že dochádza k liberalizácii nórskej ekonomiky. Avšak, musíme si uvedomiť, že tento jav len zodpovedá reakcii na súčasné procesy globalizácie. Zahraničné spoločnosti dominovali pri prvom objavovaní a ťažbe ropy a zemného plynu ale neskôr sa nórsky podiel zvýšil vstupom Norsk Hydro a napokon bol v roku 1972 založený Statoil so štátom ako jeho výhradným vlastníkom. Bola zavedená politika, ktorá stanovovala, že štát má 50% podiel v každej produkčnej licencií. Od roku 1993 tento princíp funguje pozmenene. Každý prípad je posudzovaný individuálne z hľadiska štátnej participácie a následne jeho vyššieho alebo nižšieho podielu na aktivitách. V tomto čase bola založená ďalšia nórska súkromná spoločnosť, Saga Petroleum (1972). V roku 1998 bola získaná spoločnosťou Norsk Hydro. Statoil bol v roku 2001 čiastočne privatizovaný, čo viedlo k založeniu Petoro. Petoro prebralo administratívu SDFI – Štátneho priameho finančného podielu, zavedeného v roku 1985, od Statoilu. V roku 2007 sa Statoil zlúčil s ropnou a plynovou sekciovou Norsk Hydro.⁴⁶ Vytvorili tak národného „šampióna“, ktorý najlepšie kombinuje štátnu kontrolu s medzinárodnou konkurencieschopnosťou. Štátny podiel v spoločnosti sa zredukoval na 62,5%.⁴⁷ Z uvedeného jasne vidíme, že síce nórska vláda podniká kroky k privatizácii a podporuje zahraničnú konkurenciu, využíva ju tiež ako nástroj zlepšovania vlastných spoločností. V mnohých krajinách sú štátom vládne spoločnosti často neefektívne, v Nórsku je to však naopak. Zachovaním majoritného vlastníctva v štátnych najúspešnejších a najväčších spoločnostiach získava vláda zdroje financovania nórskeho štátu blahobytu a rozsiahlych sociálnych programov.

2.2.1.2 *Vládny penzijný fond - Global*

Vládny penzijný fond – Global (Government Pension Fund – Global, ďalej len Fond) bol založený v roku 1990 s cieľom zabezpečiť dlhodobú perspektívu využívania štátnych ropných príjmov. Prostredníctvom investičného Fondu s dlhodobým horizontom môže ropné bohatstvo priniesť úžitok nielen súčasným ale aj budúcim generáciám. Prvý transfer do fondu sa konal v roku 1996. Štátny celkový čistý prílev peňazí z ropných aktivít je premiestnený do fondu na ročnej báze. Navyše, Fond získava príjem prostredníctvom ziskov, zahŕňajúcich úrok a výnos z investícií fondu. Ropné príjmy sú postupne vypustené

---

⁴⁶ *Norwegian petroleum directorate*. 2013. Norwegian Petroleum History. [online]. 26.4.2013. [Citované 18. 6.2014]. Dostupné na internete: <<http://npd.no/en/Publications/Facts/Facts-2013/Chapter-1/>>

⁴⁷ *Norway: The Rich Cousin*. [Online časopis]. 2013. In: The Economist. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/news/special-report/21570842-oil-makes-norway-different-rest-region-only-up-point-rich>>

do ekonomiky s účelom krytia štrukturálneho deficitu fiškálneho rozpočtu. Na zmiernenie ekonomických výkyvov, zabezpečenia stabilného využitia kapacít a nízkej nezamestnanosti bude na krytie vymedzené také množstvo peňazí, ktoré je buď nižšie alebo vyššie než očakávané reálne príjmy.⁴⁸

Fond je hlavným prostriedkom, prostredníctvom ktorého štát dokáže odolávať účinkom holandskej choroby a s ňou spojenej dezindustrializácii a fenoménu prekliatia nerastným bohatstvom. Sekundárnym cieľom je podpora finančne náročných odvetví priemyslu na základe ich financovania príjmami z ropného sektora, napr. lodiarskeho priemyslu. Fond v súčasnosti predstavuje 1% svetových akcií.⁴⁹

Napriek všetkým pozitívnym stránkam sa však počas globálnej finančnej krízy nepodarilo fondu rýchlo reagovať na vývoj vo svetovom hospodárstve a využiť situáciu vo svoj prospech. Zaujímavosťou je, že existuje jasné rozdelenie právomocí medzi ministerstvom financií ako vlastníkom a centrálnou bankou ako manažérom fondu. Ide o snahu zlepšiť návratnosť a diverzifikovať riziko.

2.3 Výskum a vývoj

Zvažujúc špecifickú priemyselnú štruktúru Nórska, môžeme konštatovať, že je relatívne znalostnou ekonomikou. Približne 39% pracovnej sily je zamestnanej v aktivitách spojených s výskumom a vývojom (avšak, musíme poznamenať, že tieto výsledky sú podobné úrovni krajín s obdobnou priemyselnou a znalostnou štruktúrou, ale rovnako porovnateľné aj s inými severskými krajinami ako Dánsko – 39%, ale nižšie ako Švédsko – 42%).⁵⁰ Síce sa Nórsko nesústreďuje na „high-tech“ výskum, je však „priekopníkom“ v znalostnom „low-tech“ priemysle založenom na surovinových zdrojoch.

Jednou zo silných stránok Nórska je jeho ľudský kapitál, s veľmi vysokým podielom vedcov na pracovnej sile pracujúcej na plný úväzok a dynamikou nových absolventov postgraduálneho štúdia. Krajina má dobrý systém finančnej podpory pre študentov a rozvinuté, bezplatné školstvo. Náklady na školstvo predstavujú 7,6% HDP. Ak podiel výdavkov na školstvo chápeme ako percento verejných výdavkov, vtedy tento podiel

---

⁴⁸ FACTS 2014. 2014. *The Norwegian Petroleum Sector*. [online brožúra]. 2013. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: http://www.regjeringen.no/upload/OED/pdf%20filer/Faktaheftet/Fakta2014OG/Facts_2014_net.pdf

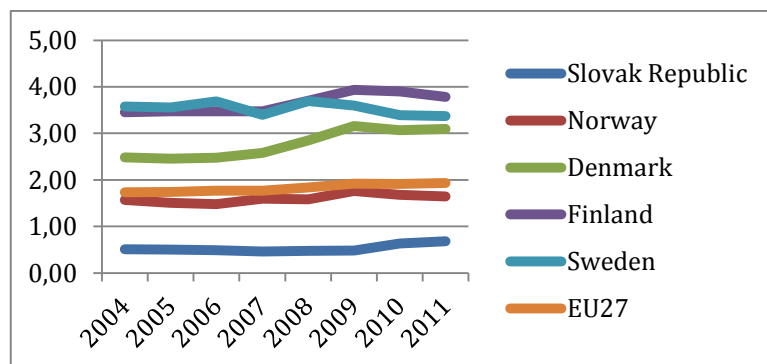
⁴⁹ *Norway: The Rich Cousin*. [Online časopis]. 2013. In: *The Economist*. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.economist.com/news/special-report/21570842-oil-makes-norway-different-rest-region-only-up-point-rich>

⁵⁰ European Commission. 2011. *Country profile – Norway*. [online brožúra]. 2011. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/competitiveness-report/2011/countries/norway.pdf>

prestavuje 15,2%. Nórska vláda odhaduje, že ľudský kapitál zodpovedá približne 80% národného bohatstva.⁵¹ Na 1000 obyvateľov pripadá 6 vedeckých pracovníkov v plnom pracovnom pomere (2011). Táto hodnota radí Nórsko medzi najsilnejšie výskumné veľmoci spolu so severskými krajinami, Singapurom, Kóreou a Taiwanom.⁵²

Napriek tomu, že Nórsko má vyvinutý znalostný priemysel, dovoľme si tvrdiť, že hpercentuálnym podielom výdavkov venovaných do tejto oblasti zaostáva za ostatnými severskými susedmi i krajinami EÚ. Zatiaľ čo výdavky ako podiel na HDP každej zo severských krajín prevyšujú v druhej dekáde 21. Storočia 3% HDP, v Nórsku sa v priemere táto hodnota pohybuje okolo 1,6%. V roku 2012 Nórsko investovalo do vedy a výskumu 1,66% HDP, čo čini celkovú hodnotu 48 135 miliónov NOK. Na tejto celkovej hodnote sa čiastkovo podieľajú jednak výskumné ústavy hodnotou 25%, nasledujú univerzity a vysoké školy s podielom 31%. Najviac však do sféry vedy a výskumu investuje súkromný podnikateľský sektor v 44% podiele.⁵³ Pre porovnanie udávame aj hodnotu v pomeroch Slovenskej republiky, kde výdavky na vedu a výskum predstavujú v priemere len 0,53%, pričom v roku 2011 dosiahli úroveň 0,68% HDP (obr. 6).

Obr. 2 - Podiel výdavkov na vedu a výskum ako % HDP vo vybraných štátoch

Prameň: OECD. 2013. Science and Technology: Key Tables from OECD. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/science-and-technology-key-tables-from-oecd_2075843x;jsessionid=i41mfq4e5xb7.x-oecd-live-01>

Na prvý pohľad sa môže zdať, že krajina v porovnaní so severskými krajinami, členskými štátmi EÚ a OECD nevyakladá vysoké výdavky (percentuálny podiel HDP).

⁵¹Kolektív autorov. 2013. *Report on Science and Technology Indicators for Norway 2013*. [online brožúra]. 2013. s. 26. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.forskingsradet.no/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition%3A&blobheadervalue1=+attachment%3B+filename%3D%22Chapter1eng.pdf%22&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1274503589453&ssbinary=true>>

⁵²Ibid.

⁵³ Vlasné spracovanie podľa: Norwegian Ministry of Foreign Affairs. 2014. *Minifacts about Norway 2014*.

Avšak, ak berieme do úvahy faktor verejných výdavkov, zistíme, že iba Singapur má vyšší podiel verejných výdavkov na výskum a vývoj než Nórsko. S hodnotou takmer 4 300 NOK per capita investuje krajina o 2 000 NOK viac ako priemer krajín OECD. Iné krajiny s vysokým podielom verejných investícií v tomto sektore sú Island, USA, Rakúsko, Luxemburg, severské krajiny a Nemecko.⁵⁴ Z uvedeného vyplýva, že síce má krajina v medzinárodnom meradle vysoké verejné výdavky na výskum a vývoj per capita, podiel týchto výdavkov na HDP však nie je až taký vysoký a zaostáva za ostatnými severskými susedmi.

Nórsky výskumný systém produkuje 14,3% svetových vedeckých publikácií, ktoré patria medzi 10% najviac citovaných publikácií na svete.⁵⁵ Napriek tomu je inovačný systém menej orientovaný na high-tech ale skôr je prispôsobený existujúcej štruktúre hospodárstva krajiny. To znamená, že väčšina výskumu a vývoja sa orientuje na „low-tech“ ale vysoko znalostne intenzívny priemysel založený na surovinách, predovšetkým ropy a rybolove doplnených silným sektorom služieb. Z tohto dôvodu príjmy z aplikácie nórskeho patentu v zahraničí sú na nižšej úrovni ako priemer EÚ.

Podobnejšie sa budeme venovať vede a výskumu v súkromnom podnikateľskom sektore. Zaujímavosťou je, že v sektore pôsobí čoraz viac žien, v roku 2011 to bolo 35%. Všeobecný trend udáva, že v služby zaznamenávajú viac aktivít vo vede a výskume ako priemysel. Zatiaľ čo do služieb prúdi 51% všetkých výdavkov na vedu a výskum, pri priemyselnej výrobe je to len 38% (tab.4).

Ťažba surovej ropy a zemného plynu ako samostatný sektor tvorí 7% všetkých výdavkov. Tento sektor zároveň zaznamenal takmer 32% nárast medzi rokmi 2011 a 2012 (tab. 4). Avšak existuje mnoho ďalších odvetví, ktoré uskutočňujú výskum a vývoj v aktivitách úzko spojených s týmto sektorom.

---

⁵⁴Kolektív autorov. 2013. *Report on Science and Technology Indicators for Norway 2013*. [online brožúra]. 2013. s. 26. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.forskningradet.no/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition%3A&blobheadervalue1=+attachment%3B+filename%3D%22Chapter1eng.pdf%22&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1274503589453&ssbinary=true>>

⁵⁵ European Commission. 2011. *Country profile – Norway*. [online brožúra]. 2011. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/competitiveness-report/2011/countries/norway.pdf>>

Tab. 4 - Výskum a vývoj v súkromnom sektore

	2012		2011-2012
	Suma	%	% zmena
Výdavky na výskum a vývoj (miliónov NOK)	21 176,3	100	5,5
Priemyselná výroba	8 066,3	38	4
Služby	10 862,8	51	3,7
Ťažba surovej ropy a zemného plynu	1 580,6	7	31,8
Iné sektory	666,6	3	4,8

Prameň: Statistics Norway. 2012. Research and Development in the business enterprise sector, 2012, final figures. 2012. [online]. 2011. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.ssb.no/en/teknologi-og-innovasjon/statistikker/foun/aar-endelige>>

Ťažba ropy a zemného plynu je významným odvetvím ekonomiky, ktoré má okrem iného okolo seba rozvinutú obrovskú sieť nadväzujúcich priemyslov a služieb. Z celkovej sumy na výskum a vývoj predstavovala najväčší podiel samotná ťažba ropy a zemného plynu, pričom zvyšok pochádza predovšetkým z výrobných odvetví spojených s týmto sektorom, ako sú stroje a zariadenia, budovanie lodí a člnov, a sektore služieb, ako sú inžinierske činnosti. Výskum a vývoj bol zameraný predovšetkým námorné operácie spojené s aktivitami v oblasti ťažby ropy a zemného plynu.

Keďže je ropa a zemný jedným z hlavných pilierov ekonomiky, do tejto oblasti smeruje značná časť vládnych výdavkov v podobe výskumu. Znalosti a technológie sú považované za základ manažmentu Nórskeho ropných zdrojov. Sú nevyhnutné za účelom dosiahnutia optimálneho a ekologicky prijateľného využitia zdrojov na Nórskom kontinentálnom šelfe. V súčasnosti sú na šelfe viaceré väčšie náleziská než v minulosti. Z toho dôvodu je oveľa náročnejšie realizovať zostávajúce zdroje než využívať tie, ktoré boli doteraz využívané. I to je jedným z dôvodov prečo je neustále ťažšie pre jednotlivé projekty financovať technologický rozvoj. Z toho dôvodu sa kladie dôraz na spoluprácu vo výskume a vývoji medzi spoločnosťami pôsobiacimi na šelfe a štátom ako vlastníkom zdrojov.

Za účelom efektívneho manažmentu zdrojov bola Ministerstvom ropy a energií vytvorená v roku 2001 stratégia „Ropa a zemný plyn v 21. storočí“ (Oil and Gas in 21st Century ďalej len OG21), ktorej cieľom je vyriešiť výzvy spojené s efektívnym a šetrným využívaním ropných zdrojov. Bližšie vymedzenie jednotlivých programov v rámci programov v rámci stratégie je charakterizované podľa brožúry o nórskom ropnom sektore, ktorej autorom je ministerstvo priemyslu a obchodu.

Štát poskytuje stimuly v oblasti výskumu a technologického rozvoja najmä prostredníctvom regulačného rámca, priamych alokácií cez regulačný rámec a priame alokácie do Nórskej výskumnej rady. Tieto alokácie sú spojené najmä s výskumnými programami ako PETROMAKS 2 a DEMO 2000. Tieto programy a 2 centrá prispievajú k dosiahnutiu cieľov založených prostredníctvom OG21 stratégie

Obr. 3 - Štruktúra fungovania stratégie OG21

Prameň: FACTS 2014. 2014. The Norwegian Petroleum Sector. [online brožúra]. 2013. [Citované 21. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/OED/pdf%20filer/Faktaheftet/Fakta2014OG/Facts_2014_net.pdf>

PETROMAKS 2 slúži na financovanie rôznych druhov projektov, od základného výskumu na univerzitách k inovačným projektom v priemysle. Základnou úlohou tohto projektu je výskum, ktorý vedie k najlepšiemu možnému riadeniu nórskeho ropného zdroja a svižnému vývoju podnikania v sektore. Na začiatku roku 2014 bolo v portfóliu programu 167 projektov. Program rovnako financuje množstvo malých a stredných podnikov za účelom stimulácie väčšieho množstva inovácií v dodávateľskom priemysle. PETROMAKS 2 je tiež dôležitým politickým inštrumentom využívaným na podporu dlhotrvajúceho výskumu a rozvoja vedomostí so značným dôrazom na vzdelávanie a financovanie doktorantských programov.

Program DEMO 2000 je dôležitým politickým nástrojom testovania nových technologických postupov v ropnom priemysle. Cieľom je redukcia nákladov a rizík priemyslu podporovaním skúšobných projektov. Je zároveň priestorom pre spoluprácu medzi ropnými a dodávateľskými spoločnosťami a je dôležitý najmä pre dodávateľov. Program je otvorený pre nórske podniky ktoré dodávajú technológie ropným spoločnostiam na šelfe. Projekt udeľuje 2 ocenenia ročne a financuje projekty, ktoré

uspokojujú požiadavky technologickej stratégie stanovenej OG21. Na začiatku 2014 zahŕňalo portfólio 43 projektov.

PETROSENTER je ropné výskumné centrum, ktoré sa sústreďí na polárne výzvy a bolo založené pri Univerzite v Tromsø v roku 2013. Cieľom je vytvoriť vysokokvalitné výskumné prostredie ktoré je relevantné pre ropný priemysel v Severnom Nórsku a Ďalekom Severe. Centrum je financované Ministerstvom ropy a energií a Ministerstvom zahraničných vecí. Pri univerzite v Stavangeri bolo založené aj výskumné centrum pre lepšiu obnovu ropných zdrojov na kontinentálnom šelfe. Úlohou centra bude tiež uľahčovanie spolupráce medzi priemyslom a výskumnými komunitami s cieľom rýchlejšie implementovať nové riešenia. Kľúčovými sférami je zlepšenie existujúcich a vývoj nových metód obnovy ropných zdrojov. Centrá začali plne operovať v začiatkom roku 2014 a budú fungovať 8 rokov, pričom budú subjektom ohodnotenia po 5 rokoch.

Okrem uvedených projektov v tomto sektore funguje aj množstvo iných, menších projektov. Dovolíme si poznamenať, že zodpovedný prístup k ropným zdrojom je predpokladom ich efektívneho využitia. Tento prepracovaný systém aktivít je jedným z mnoho znakov efektívneho fungovania nórskeho hospodárskeho modelu, ktorý do značnej miere berie do úvahy aj budúcnosť v súčasnej spotrebe statkov a surovín.

Ďalšími prioritami krajiny v oblasti vedy a výskumu sú zdravotníctvo, potravinárstvo a morský výskum zahŕňajúci najmä rybolov (chytanie rýb a chov rýb). V oblasti technológií sú najdôležitejšími odvetviami informačné a komunikačné technológie, kde až 80% všetkých výdavkov je realizovaných v priemyselnom sektore.⁵⁶

---

⁵⁶Kolektív autorov. 2013. *Report on Science and Technology Indicators for Norway 2013*. [online brožúra]. 2013. s. 7. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.forskingsradet.no/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition%3A&blobheadervalue1=+attachment%3B+filename%3D%22Chapter1eng.pdf%22&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1274503589453&ssbinary=true>>

3 ŠPECIFIKÁ NÓRSKEHO HOSPODÁRSKEHO MODELU

V súčasnosti sa čoraz väčší dôraz kladie na úspechy a s tým spojenú popularitu Severského sociálneho modelu⁵⁷. Často krát sa model vyskytuje v literatúre, odborných článkoch a časopisoch ako istý vzor pre ostatné krajiny vo svete snažiace sa o nastolenie efektívnych sociálnych systémov. Fascinovaní a zaujatí týmto modelom sme sa preto rozhodli vybrať jednu z týchto krajín a ďalej popísať zaujímavosti, ktoré prispievajú k tomu, že občania Nórskeho kráľovstva dosahujú vysokú životnú úroveň a štát im zabezpečuje dôstojné prostredie a podmienky pre ich fungovanie v národnej ekonomike.

Nórsky hospodársky model môže byť vo všeobecnosti charakterizovaný 3 základnými črtami:

- Vysokým podielom štátu (verejného sektora) v národnej ekonomike
- Univerzálnosťou sociálnych práv občanov
- Triedna, príjmová a rodová rovnosť občanov.

V nasledujúcom texte si podrobne priblížime jednotlivé aspekty tohto modelu.

3.1 Univerzálnosť

Princíp univerzálnych sociálnych práv je v Nórsku rozšírený na celú spoločnosť. Služby a peňažné dávky sú učené nie len pre chudobných ale aj pre obyvateľov strednej triedy. Ako hovorí Esping-Andersen „všetci majú svoj prospech, všetci sú závislí, a preto sa všetci pravdepodobne budú cítiť povinní platiť.“⁵⁸ Titmus argumentuje, že jedným z historických dôvodov prečo bol zavedený tento princíp bol cieľ vytvorenia takých služieb, ktoré by boli dostupné celej populácii do tej istej miery a teda by nespôsobili,

---

⁵⁷ Inak nazývaný aj Škandinávsky sociálny model (obmedzujúci sa len na geografické hranice Škandinávského polostrova a teda Nórsko a Švédsko). Pod pojmom Severský rozumieme: Nórsko, Švédsko, Dánsko, Fínsko aj Island. Autori však na základe historických, inštitucionálnych, kultúrnych a politických dôvodov v literatúre tieto pojmy zamieňajú. Pokiaľ ide o „štát sociálneho blahobytu“ alebo „sociálny model štátu“, týchto 5 krajín okrem Islandu v niektorých oblastiach zdieľa niekoľko spoločných charakteristík.

⁵⁸ ESPING-ANDERSEN, G. 1990. *Three Worlds of Welfare Capitalism*. [online]. Princeton: Princeton University Press, 1990. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf>>. str. 28. ISBN 0-691-09457-8

že ich užívateľ by stratil svoj status, dôstojnosť alebo rešpekt. Nemal by existovať žiadny pocit podradenosti, hanby, chudoby alebo komplexu z verejne poskytovaných služieb.⁵⁹ Naozaj môžeme potvrdiť, že toto sa Nórsku a severským krajinám podarilo. Každý, kto môže a je oprávnený, využíva svoje sociálne práva. Tento princíp je hlboko spätý so štátnou históriou, stal sa akýmsi prostriedkom budovania štátu.⁶⁰

V súčasnosti sa však univerzálnosť systému stáva otáznou v dôsledku „reinterpretácie“ pojmu. Musíme si uvedomiť, že väčšina autorov v oblasti výskumu štátu sociálneho blahobytu pôsobila v časoch, kedy tento model dosahoval svoj zenit, teda 60. - 70. roky 20. storočia. Alebo keď bolo možné vidieť jeho prvotné výsledky z týchto a neskorších rokov a teda 90. roky. Avšak s rastúcou globalizáciou prišli nové výzvy, ktorým musia krajiny a ich sociálne systémy čeliť. Preto bolo vykonaných mnoho zmien v týchto systémoch a samozrejme princíp univerzálnosti bol byť prehodnotený.

Pilierom Nórskej ekonomiky bolo heslo: „každému podľa jeho potreby“. Tento výrok je však zastaralý keďže univerzalizmus bol reinterpretovaný. Podľa fínskych významných výskumníčov v tejto oblasti Anttonen a Sipilä univerzalizmus už ďalej neasociuje s tvrdením, že k všetkým obyvateľom by sa malo postupovať rovnako, ak napríklad berieme do úvahy, že chudobný by mali prijímať relatívne viac. Preto tiež už ďalej neoznačuje politiku, ktorá podporuje národnú integráciu a rovnosť. Na jednej strane globalizácia, imigrácia a sociálne nerovnosti predstavujú výzvu pre predošlú národnú solidaritu. Na druhej strane však tlak na miestne rozpočty, vysoké očakávania a individualizmus spôsobujú, že počet univerzálnych programov nevyhnutne klesá v prospech konkrétnych. Služby sú úmerne distribuované prostredníctvom kontroly potrieb obyvateľov a preto je vhodnejšie hovoriť skôr o spravodlivosti, než rovnosti sociálnych programov.⁶¹ V konečnom dôsledku je predsa len dôležitejšie, že potreby obyvateľov v núdzi sú plnené a samozrejme, tí ktorí potrebujú najväčšiu pomoc budú zaopatrení ako prví.

---

⁵⁹ MARTENS, CH. *Universal access to eldercare in Norway, has deinstitutionalisation led to increased inequalities?* [online]. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.dps.aau.dk/fileadmin/user_upload/mb/CCWS/Barcelona_conference/Martens_Universal_access_to_eldercare_in_Norway.pdf>

⁶⁰ Severské krajiny a hlavne Nórsko boli relatívne chudobné krajiny (pred objavením ropy a zemného plynu samozrejme), najmä v dôsledku ich geografických (krajina úzka pozdĺž pobrežia s tisíckami fjordov, kde nie je veľmi vysoká úrodnosť a priestor pre poľnohospodárstvo) a klimatických pomerov na rozdiel od kontinentálnej Európy a v dôsledku toho vždy v krajine/krajinách prevládala vzájomná solidarita a rovnosť.

⁶¹ MARTENS, CH. *Universal access to eldercare in Norway, has deinstitutionalisation led to increased inequalities?* [online]. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.dps.aau.dk/fileadmin/user_upload/mb/CCWS/Barcelona_conference/Martens_Universal_access_to_eldercare_in_Norway.pdf>

3.1.1 Daňový systém

Dane sú jedným zo základných zdrojov príjmu pre verejný sektor. Tvoria viac ako dve tretiny vládnych príjmov. Dane sú ďalej využívané na verejné služby ako zdravotníctvo (nemocnice, domy s opatrovateľskou službou), vzdelávanie (školy, vysoké školy a univerzity) doprava a spoje (cesty, železnice, letiská). Navyše, v prípade Nórska je časť verejných výdavkov investovaná do ochrany životného prostredia (tab. 1).⁶² Okrem ich funkcie krytia spoločných nákladov sú dane navrhnuté tak, aby prispeli v väčšej rovnosti medzi jednotlivcami.⁶³

Tab. 5 - Príjmy a výdavky centrálnej vlády v roku 2013 v miliardách NOK

		2013
A.	Celkové príjmy (A1+A2)	1 434.5
A1.	<i>Príjmy bez ropných aktivít</i>	1 106.9
	Dane, poplatky z pevninského Nórska	592.5
	Sociálne zabezpečenie a dôchodkové poistné	294.3
	Príjmy z majetku	181.9
	Transfery	11.1
	Príjmy z kapitálového majetku	2.2
	Iné príjmy	24.8
A2.	<i>Príjmy z ropných aktivít</i>	828.0
	Dane z ropných aktivít	181.9
	Iné ropné príjmy	146.1
B.	Celkové výdavky (B1)	1 075.9
B1.	<i>Výdavky</i>	1 075.9
	Všeobecné verejné výdavky	234.6
	Obrana	43.0
	Verejný poriadok a bezpečnosť	25.6
	Rozvoj podnikania	98.6
	Ochrana životného prostredia	8.1
	Bývanie a spoločnosť	1.6
	Zdravotníctvo	164.7
	Rekreácia, kultúrne záležitosti a náboženstvo	15.4
	Vzdelávanie	55.0
	Služby sociálneho zabezpečenia	429.3
C.	Čisté finančné investície (A-B)	359.0

⁶² Skutočnosť, že Nórsko venuje značnú časť svojich výdavkov aj do ochrany životného prostredia je dôkazom, že Nórsky sociálny model je režim založený na širšom chápaní štátu sociálneho blahobytu.

⁶³ Norwegian Tax Administration. 2013. *Tax in Norway*. [online]. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.skatteetaten.no/en/International-pages/Felles-innhold-benyttetes-i-flere-malgrupper/Articles/Tax-in-Norway/>

Prameň: Statistics Norway. 2014. General government revenue and expenditure, 2013. online brožúra]. 2013. [Citované 21. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.ssb.no/en/offentlig-sektor/statistikker/offinnut/aar/2014-05-27?fane=tabell#content>>

Uvedené príjmy centrálnej vlády sú dôkazom toho, že prostriedkov na prerozdelenie a zabezpečovanie širokého spektra verejných a sociálnych služieb je hojne. Tieto príjmy sú však výsledkom vysokých daní a ich efektívneho prerozdelenia (tab. 2).

Daň z príjmu fyzických a právnických osôb je 28%. Pre Nórsko je charakteristické progresívne zdaňovanie. Pri zdaňovaní fyzických osôb existujú tri príjmové skupiny, pričom pri presiahnutí ročného zárobku nad 509 000 NOK je daň navýšená o 9% a pri prevýšení ročného zárobku o 828 300 NOK je to až 12%.⁶⁴ V závislosti od rozvinutosti regiónov sú tieto navýšenia sú predmetom nižších sadzieb vo vybraných samosprávach. Štandardná sadzba dane z pridanej hodnoty je 25%, pričom na potraviny sa vzťahuje iba 15%. Vybrané služby ako verejná doprava, ubytovanie v hoteli, poplatky za televízne vysielanie, a niektoré kultúrne podujatia podliehajú 8% sadzbe.⁶⁵

Aktivity na Nórskom kontinentálnom šelfe sú však predmetom osobitnej úpravy dane z príjmu právnických osôb. Riadia sa Aktom o ropných daniach, vydaným Parlamentom. Dokument okrem iného upravuje špeciálne pravidlá pre zdaňovanie prieskumu, rozvoja a produkcie ropy na šelfe spolu s potrebnou dopravou – „E&P aktivity“. Ostatné aktivity sú zdanené obvyklými daňovými sadzbami. Pre „E&P aktivity“ sa vzťahuje špeciálna daň 50% k obvyklej korporátnej sadze 28%, teda dokopy je to 78%.⁶⁶ Napriek vysokému zdaneniu v tomto sektore existujú celkom spravodlivé a štedré úľavy vo forme zvýhodnených 6 ročných priamych odpisov a iné výhody.

Daň z nehnuteľností sa pohybuje vo výške 0,2 až 0,7% finančnej hodnoty daného objektu a je vyberaná mestskými samosprávami.⁶⁷ Avšak nie všetky mestské samosprávy sa rozhodnú vyberať túto daň. Daň z bohatstva sa vyberá vo výške 0,7% pričom táto daň sa od roku 1992 nevyberá od spoločností s ručením obmedzením.⁶⁸

Príspevky zamestnancov na sociálne zabezpečenie sú vyberané z hrubého zárobku (tab. 6), pričom prvých 39 600 NOK príjmu daňového poplatníka je oslobodených od dane a príspevky nesmú presiahnuť 25% príjmu nad túto sumu.

---

⁶⁴ KPMG. 2013. *Tax Facts Norway 2013: A survey of the Norwegian Tax System*. str. 43

⁶⁵ Ibid s. 49

⁶⁶ Ibid s. 25

⁶⁷ Ibid s. 54

⁶⁸ Ibid s. 55

Tab. 6 - Príspevky zamestnancov na sociálne zabezpečenie

Mzda	7,8%
Príjmy z podnikania	11,8%
Dôchodky	4,7%

Prameň: KPMG. 2013. *Tax Facts Norway 2013: A survey of the Norwegian Tax System*. str. 5

3.2 Rovnosť

Typickou črtou nórskeho hospodárskeho modelu sú celkom malé triedne, príjmové a rodové rozdiely. Toto „dedičstvo“ môže byť prakticky viditeľné v malých príjmových rozdieloch a neexistenciou chudoby. Cesta k modernej triednej štruktúre bola vybudovaná silnou pozíciou roľníctva, slabnúcou pozíciou vlastníkov pôdy a s pokojnou a skôr ľahšou prístupnosťou pracujúcej triedy k parlamentnému systému a rokovaniu na trhu práce.

V oblasti politiky zabezpečovania rovnosti obyvateľov pôsobí Ministerstvo pre deti a rovnosť, ktoré je zodpovedné za koordináciu vládnych rodinných politík a politiky rovnosti spolu s legislatívou v tejto oblasti. Ministerstvo práce a sociálnej inklúzie je zodpovedné za imigráciu a azylovú politiku. Ministerstvo miestnych vlád a modernizácie je zodpovedné za politiku menšín a politiku voči obyvateľom Sami.⁶⁹ Systém fungovania je silno prepojený.

Škandinávia je tiež charakteristická svojou rodovou rovnosťou. Univerzálne voličské právo pre ženy bolo zavedené v roku 1913 a teda v roku 2013 uplynulo jedno storočie odkedy sú ženy v Nórsku plnohodnotnými členkami spoločnosti. Aj keď zavedenie univerzálneho voličského práva bolo viac spojené s finančnými právami než právami rovnosti,⁷⁰ postupom času sa však pozícia žien zosilňovala. Štát sociálneho blahobytu bol založený na uznaní, že pohlavia sú síce rôzne, ale sú si rovné.

V období medzi rokmi 1960 a 1990 začali ženy študovať na univerzitách a participovať na pracovnej sile – ako zamestnanci štátu sociálneho blahobytu. Tento trend viedol k zvýšeniu participácie žien v politike a k vytvoreniu tzv. „Gro Harlem Brundtland“⁷¹ vlády v roku 1986. Pôsobenie tejto vlády, ktorá pozostávala z 10 mužov a 8 žien (takmer polovica boli ženy) bolo prvou príležitosťou kedy začalo byť Nórsko

⁶⁹ Norwegian Government. 2013. *Equality*. [online]. [Citované 25. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.regjeringen.no/en/topics/equality.html?id=922>>

⁷⁰ Information Centre for Gender Research in Norway. 2013. *The History of Norwegian Equality*. [online]. [Citované 25. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://eng.kilden.forskningsradet.no/c52778/nyhet/vis.html?tid=85827>>

⁷¹ Gro Harlem Brundtland bola nórska priemérka. Prvýkrát sa stala predsedkyňou vlády v roku 1981 ale jej mandát trval menej ako rok. Bola prvá premiérka ženského pohlavia. Jej vláda v roku 1986 bola celosvetovo známa pre svoj vysoký podiel žien na vedúcich funkciách vlády – 8 z 10. V rokoch 1990 -1996 opäť slúžila ako predsedkyňa vlády.

celosvetovo vnímané a známe svojou politikou rodovej rovnosti.⁷² Bola to prvá príležitosť ako si vybudovať svoj „imidž“ krajiny s rovnakými príležitosťami pre obe pohlavia, prvýkrát odkedy bolo zavedené univerzálne volebné právo v roku 1913.

Aj v súčasnosti môžeme vidieť nasledovanie tohto trendu. Po posledných parlamentných voľbách v roku 2013, sa stala premiérkou Erna Solberg z Konzervatívnej strany. Ženy zastávajú funkcie aj v ďalších vrcholných pozíciách ako napríklad: ministerka financií, hlava konfederácie odborových zväzov a konfederácie nórskeho podnikov. V porovnaní so severskými susedmi uplatňujúcimi politiku rovnosti (nielen rovnosti príležitosti pre obe pohlavia) však Nórsko exceluje. V roku 2013 Nórsko prvýkrát spomedzi všetkých severských krajín dosiahlo plnú rovnosť pohlaví podľa meradla stanoveného Severským pracovným žurnálom. Meradlo odzrkadľuje rodovú rovnováhu v 24 rôznych oblastiach severskej spoločnosti. Po zmene vlády na jeseň minulého roku dosiahlo Nórsko 22 bodov, pričom na plnú rovnosť stačí 20.⁷³ Tento fakt značí nielen o vyspelosti ekonomiky ale aj existujúceho spoločenského systému. Je však dôležité si uvedomiť, že podporovanie participácie žien na pracovnej sile nie je v severských spoločnostiach vnímané emancipačne. Vláda síce presadzuje rovnosť pohlaví, avšak nie za každú cenu. Ide o dosahovanie ekonomického cieľa, ktorého podstatou je získanie dodatočných daňových príjmov na financovanie sociálneho blahobytu prostredníctvom väčšieho zaangažovania ženského pohlavia na pracovnom trhu. Jedným z čiastkových cieľov je taktiež využitie inteligentného potenciálu ženského pohlavia, z ktorého až 60% dosahuje vyššie vzdelanie.⁷⁴

3.3 Úloha štátu v ekonomike

Nórsky hospodársky model je založený na rozsiahlej *prevahe štátu v sociálnej oblasti*. Je to spôsobené historicky, vďaka dlhému a pozitívnemu vzťahu medzi štátom a občanmi. Štát nikdy nebol aparátom opresie v rukách vládnucich tried. Namiesto toho rozvinul mierové bojisko rozličných tried za predpokladu, že vystupuje ako aktér, prostredníctvom ktorého môže byť spoločnosť reformovaná. Štátnosť zahŕňa slabší vplyv sprostredkovateľských štruktúr (cirkví a iných dobrovoľných inštitúcií) avšak obsahuje

---

⁷² Information Centre for Gender Research in Norway. 2013. *The History of Norwegian Equality*. [online]. [Citované 25. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://eng.kilden.forskingsradet.no/c52778/nyhet/vis.html?tid=85827>>

⁷³ NORDEN. 2014. Norway lifts Nordic Gender Equality in the Nordic region 2014. [online]. [Citované 25. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.norden.org/en/news-and-events/news/norway-lifts-nordic-gender-equality-in-the-nordic-region-2014>>

⁷⁴ Norwegian Ministry of Foreign Affairs. 2014. *Minifacts about Norway 2014*.

relatívne silné elementy sociálneho občianstva a relatívne jednotné a integrované inštitúcie. Triedny kompromis bol jedným zo základných elementov budovania sociálneho štátu. Rola štátu je videná v rozsiahlych verejných službách a zamestnanosti vo verejnom sektore a v daňových schémach na báze peňažných dávok. Sociálne služby sú organizované najmä na lokálnej úrovni malými mestskými samosprávami, ktoré spôsobujú, že charakter spolupráce medzi rozhodovacími právomocami a obyvateľmi je bližší a intenzívnejší.⁷⁵ Dovoľme si tvrdiť, že aj toto je jeden z dôvodov, ktoré prispievajú k skutočnosti, prečo je Nór ochotnejší platiť dane ako obyvateľ Spojených štátov amerických. Nór vidí, že časť jeho príjmu sa mu vracia prostredníctvom solídneho vzdelávania a bezplatnej zdravotnej starostlivosti.⁷⁶ Štátny aparát je prepracovaný, rozsiahly, zamestnáva veľkú časť populácie a efektívne funguje.

3.3.1 Verejný sektor

Silu a veľkosť verejného sektora môžeme vidieť ako už bolo spomenuté v predošlom texte aj na základe jeho prevahy v sociálnej oblasti. V Nórsku je štát hlavným poskytovateľom sociálnych služieb, zatiaľ čo úloha súkromných inštitúcií v tejto oblasti je marginálna. Štát investuje nemalé finančné prostriedky do zabezpečovania kvalitného školstva, zdravotníctva a sociálnej oblasti. Navyše, podiel výdavkov za posledných 10 rokov výrazne rastie (tab. 7).

Tab. 7 - Vládne výdavky podľa kategórie v súčasných cenách (2013)

	Milióny NOK	% zmena 2012/2013	% zmena za posledných 10 rokov
Celkom	1 332	6,5	75,1
Sociálne zabezpečenie	536	6,2	84,7
Zdravotníctvo	224	6,8	73,8
Vzdelávanie	163	3,1	55,3
Iné	409	8,4	72,9

Prameň: Statistics Norway. 2014. *Key figures for the public sector*. [online]. 2014. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<https://www.ssb.no/en/offentlig-sektor/nokkeltall>>

⁷⁵ ALESATO, M. – HORT, S. – KUHNLE, S. *The Nordic Model: Conditions, Origins, Outcomes, Lessons*. [online]. 2009. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.hertie-school.org/fileadmin/images/Downloads/working_papers/41.pdf>

⁷⁶ *Nordic Countries: The next supermodel*. [online časopis]. 2013. In: *The Economist*. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/news/leaders/21571136-politicians-both-right-and-left-could-learn-nordic-countries-next-supermodel>>

Podiel pracovnej sily pracujúcej vo verejnom sektore je jedným z mnohých ukazovateľov, ktoré naznačujú akým spôsobom sú verejné služby poskytované v krajine (či je to prevažne vládnymi zamestnancami, alebo prostredníctvom súkromných a neziskových sektorov) a je jedným zo základných faktorov určujúcich náklady na poskytovanie služieb. Zatiaľ čo v súkromnom sektore pracuje 65,7% populácie, vo verejnom sektore pracuje 34,4% populácie (tab. 8).

Tab. 8 - Zamestnanosť vo verejnom sektore ako percentuálny podiel z celkovej pracovnej sily (2012)

Percentuálny podiel zamestnanosti vo verejnom sektore na celkovej zamestnanosti	34,3%
Centrálna vláda	10,4%
Krajské samosprávy	1,7%
Mestské samosprávy	17,1%
Obchodné jednotky ústrednej vlády	3,5%
Obchodné jednotky krajských a mestských samospráv	1,7%
Percentuálny podiel zamestnanosti v súkromnom sektore na celkovej zamestnanosti	65,7%

Prameň: Statistics Norway. 2014. Key Figures for the Public Sector. [online]. 2009. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<https://www.ssb.no/en/offentlig-sektor/nokkeltall>>

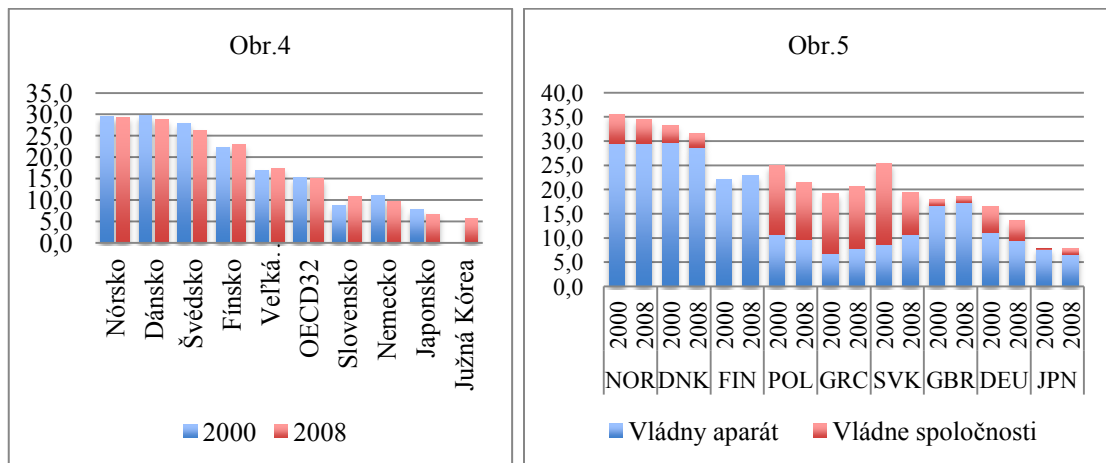
V podmienkach skupiny krajín OECD môžeme vidieť rozdiely v zamestnanosti verejných sektorov. Severské krajiny tradične disponujú rozsiahlymi verejnými sektormi a teda vysokým počtom zamestnancov v dôsledku zabezpečovania univerzalizmu a rovnosti sociálneho blahobytu pre všetkých. Napríklad v roku 2008 dosahovala vládna zamestnanosť v Nórsku a Dánsku takmer 30%, zatiaľ čo v Japonsku takmer 7% a v Južnej Kórei 6% (obr.4).⁷⁷ Nízky počet zamestnancov v krajinách Juhovýchodnej Ázie môžeme interpretovať aj vysokým podielom priemyslu na tvorbe HDP. Vládna zamestnanosť ako percento celkovej pracovnej sily v krajinách OECD sa udržiava na relatívne stálej hranici 15%. Vo väčšine krajín OECD však zamestnanosť vo vládnych spoločnostiach zohráva menšiu úlohu, avšak v iných krajinách ako napríklad Poľsko a Grécko (obr.5),

⁷⁷ Avšak, údaje o zamestnanosti by mali byť interpretované s opatrnosťou a spolu s údajmi o výrobných nákladoch, outsourcingom, keďže iba samotné neslúžia ako spoľahlivý indikátor veľkosti vládneho sektora. Keďže my sa v našej práci zaoberáme podielom/počtom zamestnaných vo verejnom sektore v porovnaní s celkovou zamestnanosťou, týmto faktorom sa nebudeme bližšie venovať.

zamestnávajú vládne spoločnosti viac zamestnancov ako samotný vládny aparát. Efektivita tohto trendu je otázna, avšak táto skutočnosť nie je otázkou nášho výskumu.

Obr. 4 - Percentuálny podiel zamestnaných vo vládnom aparáte na celkovej pracovnej sile (2000 a 2008)

Obr. 5 - Percentuálny podiel zamestnaných vo vládnom aparáte a vládnych spoločnostiach na celkovej pracovnej sile (2000 a 2008)

Prameň: vlastné spracovanie podľa OECD⁷⁸

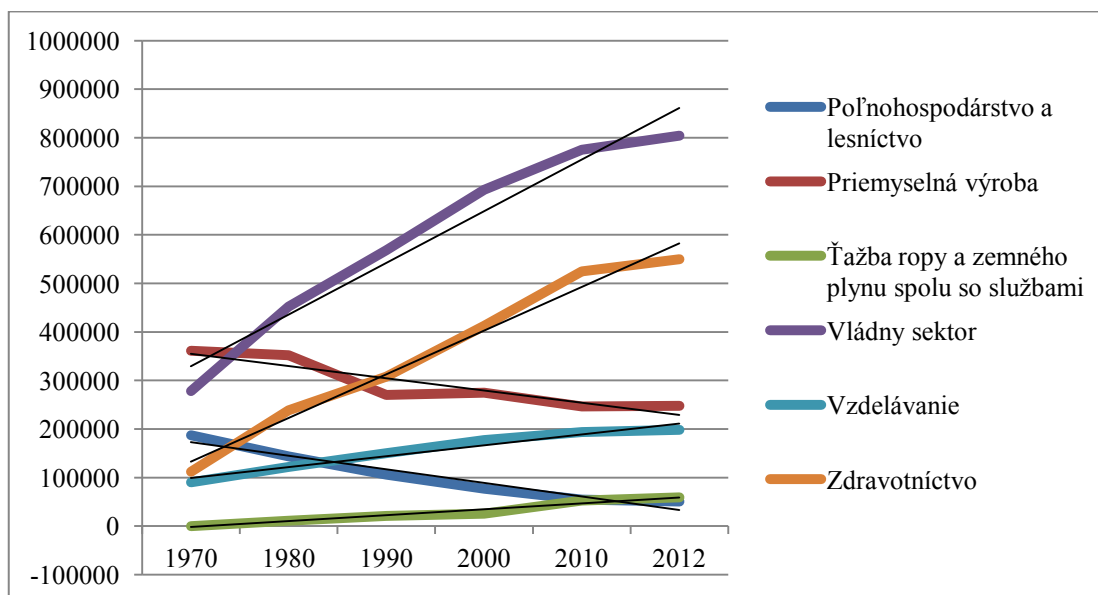
Z uvedeného vyplýva, že zamestnanosť v štátnom sektore je v porovnaní s inými krajinami relatívne vysoká. Zároveň však od roku 1970 môžeme v Nórsku sledovať pokles miery zamestnanosti v poľnohospodárstve a tradičnom priemyselnom sektore na úkor rastu zamestnanosti vo verejnom sektore, službách (v dôsledku špecifického vykazovania štatistík neuvádzame) a ropnom priemysle (obr.6). Zamestnanosť v poľnohospodárstve a lesníctve sa od roku 1970 znížila takmer štvornásobne, pokles pracujúcich v tradičnom priemyselnom sektore nebol až taký markantný. Počet zamestnancov v ťažobnom priemysle (ropa, zemný plyn) síce rástol, avšak dnes zamestnáva len 2,8% populácie.⁷⁹ Najväčší rast bol však zaznamenaný vo verejnom sektore, kde sa počet zamestnaných vo vzdelávaní zvýšil viac ako dvojnásobne a v sektore zdravotníctva a sociálnej starostlivosti, kde zaznamenal takmer päťnásobné zvýšenie pracovníkov v období medzi 1970 - 2012.

⁷⁸OECD. 2011. *Employment in Genenal Government and Public Corporations*. [online]. 2011. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.oecd-ilibrary.org/sites/gov_glance-2011-en/05/01/index.html;jsessionid=10d5lpy85qy81.x-oecd-live-02?contentType=&itemId=%2Fcontent%2Fchapter%2Fgov_glance-2011-27-en&mimeType=text%2Fhtml&containerItemId=%2Fcontent%2Fserial%2F22214399&accessItemIds=%2Fcontent%2Fbook%2Fgov_glance-2011-en>

⁷⁹ Norwegian Ministry of Foreign Affairs. 2014. *Minifacts about Norway 2014*.

Vládny sektor, zahŕňajúci zložky centrálnej vlády, krajskej samosprávy a mestských správ zaznamenal takmer trojnásobný rast.⁸⁰

Obr. 6 - Trendy v počte zamestnaných vo vybraných sektoroch hospodárstva 1970 – 2012

Prameň: vlastné spracovanie podľa *Statistical Yearbook of Norway*⁸¹

Novodobé trendy v nórskej ekonomike je možné argumentovať rôznym spôsobom. S technologickým pokrom a nástupom globalizácie môžeme vidieť v dôsledku globalizácie dva nasledovné javy:

- Automatizácia priemyselnej výroby a poľnohospodárstva,
- Presun výroby do krajín s nižšími výrobnými nákladmi.

Vysoké náklady na výrobu v priemyselnom sektore často nútia výrobcov presúvať svoju výrobu do rozvojových krajín. Keďže sú mzdové náklady v Nórsku vysoké, mzdy v krajine rastú rýchlejšie ako produktivita práce na rozdiel od rozvojových krajín. Za účelom udržania konkurencieschopnosti tradičných exportných priemyselných sektorov na zahraničných trhoch Nórsko automatizuje výrobu a presúva ju do krajín s nižšími nákladmi. Typickým príkladom môže byť potravinárstvo, textilný a odevný priemysel, spracovanie dreva, výroba drevených produktov a nábytku, chemický a gumárenský

⁸⁰ Vlastný výpočet, zdroj: Statistics Norway. 2013. *Employed persons, by main activity. Employees and Self-employed*. [online]. s. 203. [Citované 27. 7. 2014]. Dostuné na internete: < http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/146776?_ts=143c3b051c8>

⁸¹ Statistics Norway. 2013. *Employed persons, by main activity. Employees and Self-employed*. [online]. s. 203. [Citované 27. 7. 2014]. Dostupné na internete: < http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/146776?_ts=143c3b051c8>

priemysel. V dôsledkom toho rastie nezamestnanosť. Avšak, Nóri dokážu udržiavať nezamestnanosť na rekordne nízkej úrovni 3,6 %.⁸²

S nástupom globalizácie sa začal zvyšovať podiel sektora služieb na tvorbe HDP. Jednak by sme mohli argumentovať postupné uvoľňovanie zamestnancov z priemyselného sektora a tradičných sektorov ako poľnohospodárstvo a rybolov do tohto sektora a zároveň pripomenúť narastajúci význam ropného priemyslu v od začiatku 70. rokov 20. storočia. Avšak, ťažobný a ropný priemysel sú sektory náročné predovšetkým na kapitál. Nazdávame sa, že dôležitým sektorom, absorbujúcim pracovnú silu sa od 70. rokov stáva verejný sektor, ktorého objem zamestnanosti začína rapídne narastať v danom období až do súčasnosti.

3.3.1.1 Korelačná analýza medzi zamestnanosťou v tradičnom priemyselnom sektore a verejnom v sektore v rokoch 1970 – 2012

Na základe štatistík sa domnievame, že existuje silný vzťah medzi klesajúcim počtom zamestnancov v tradičnom priemyselnom sektore a poľnohospodárstve a rastúcim počtom zamestnancov vo verejnom sektore. Ako dôsledok tohto bádania sa snažíme prostredníctvom korelačnej analýzy vyvrátiť alebo potvrdiť nasledovnú hypotézu:

Existuje silný, takmer nepriamo – úmerný vzťah medzi počtom zamestnancov vo verejnom sektore a počtom zamestnancov v tradičnom priemyselnom sektore, poľnohospodárstve a lesníctve.

Pri analýze údajov sme využili štatistiky dostupné v ročných správach o ekonomike Nórska, dostupných na webovej stránke Štatistického úradu Nórska. Do korelačnej analýzy sme zahrnuli celkový počet zamestnancov zamestnaných vo verejnom sektore od roku 1970 až po rok 2012 a celkový počet zamestnancov pracujúcich v priemysle a poľnohospodárstve za rovnaké obdobie (tab. 9).

---

⁸² Statistics Norway. 2014. *Labour Force Survey, Q1 2014*. [online]. [Citované 27. 7. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.ssb.no/en/aku>>

Tab. 9 - Počet zamestnancov vo verejnom sektore a počet zamestnancov v tradičnom priemyselnom sektore, poľnohospodárstve a lesníctve od 1970 do 2012

Rok	Počet zamestnancov pracujúcich vo verejnom sektore	Počet zamestnancov pracujúcich v tradičnom priemyselnom sektore, poľnohospodárstve a lesníctve
1970	278200	548600
1980	452400	495800
1990	568300	375800
2000	693100	352200
2010	775100	301400
2012	804000	298600

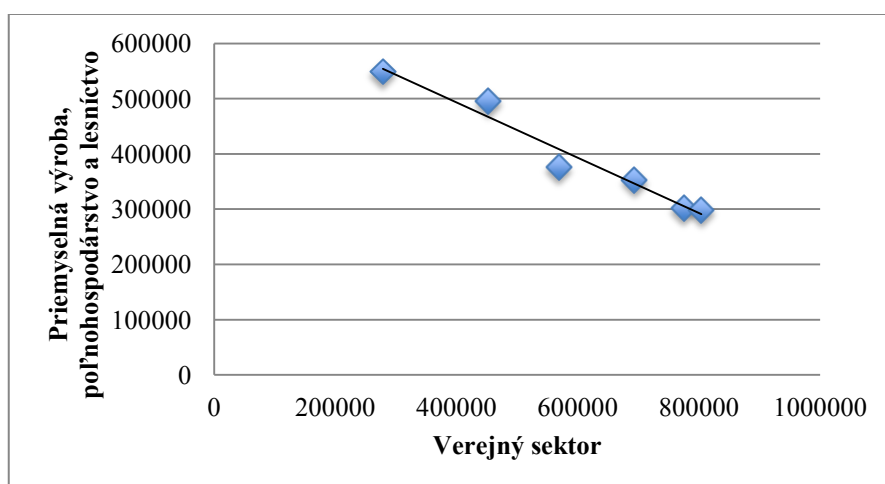
Prameň: Vlastné spracovanie podľa Statistics Norway⁸³

Pri korelačnej analýze sme využili Pearsonov korelačný koeficient vyjadrujúci mieru intenzity korelácie. Koeficient môže dosahovať hodnoty v rozmedzí od -1 (dokonalá negatívna závislosť) až 1 (dokonalá pozitívna závislosť).

Hodnota Pearsonovho korelačného koeficientu pre podmienky našej korelačnej analýzy predstavuje -0,980662686. Na základe tohto výsledku je možné našu hypotézu potvrdiť a spolu s grafickým vyjadrením závislosti premenných (obr. 7) je možné interpretovať analýzu nasledovne: *medzi počtom zamestnancov pracujúcich vo verejnom sektore a počtom zamestnancov pracujúcich v tradičnom priemyselnom sektore, poľnohospodárstve a lesníctve existuje silný takmer nepriamo-úmerný vzťah.*

⁸³ Statistics Norway. 2013. *Employed persons, by main activity. Employees and Self-employed*. [online]. s. 203. [Citované 27. 7. 2014]. Dostupné na internete: < http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/146776?_ts=143c3b051c8>

Obr. 7 - Graf závislosti korelačnej analýzy

Zdroj: Vlastné spracovanie

Výsledok hypotézy potvrdil našu domnienku, že existuje silná korelácia medzi postupným klesajúcim počtom zamestnancov v tradičnom priemyselnom sektore, poľnohospodárstve a lesníctve od roku 1970 až do súčasnosti a rastúcim počtom zamestnancov pracujúcich vo verejnom sektore v tom istom období. V dôsledku zvyšovania konkurencieschopnosti nórskeho výrobkov v medzinárodnom meradle sa potvrdila naša hypotéza, že v podmienkach globalizácie a vďaka technickému pokroku, dochádza k postupnému preorientovávaniu sa pracovnej sily na verejný sektor, ktorého počet zamestnancov sa neustále zvyšuje. Keďže verejný sektor nie je vystavený podmienkam medzinárodnej konkurencie, z dlhodobého hľadiska dochádza k absorpcii nezamestnanosti týmto sektorom. V súčasnosti však existujú snahy o jeho reformu v podobe rôznych iniciatív, jednou z nich je „e-government“.

3.3.2 Štátne vlastníctvo

Zatiaľ čo sa iné severské ekonomiky vyznačujú voľným trhom, Nórsko je charakteristické štátnym kapitalizmom. Štát vlastní podiely v jedných z najúspešnejších spoločností nielen v krajine ale aj regióny. Podľa brožúry nórskeho Ministerstva obchodu a priemyslu – Nórska správa štátneho vlastníctva 2012, existuje 53 spoločností v ktorých ministerstvo vykonáva priame štátne vlastnícke záujmy. Spoločnosti sa podľa klasifikácie Storlingu (nórskeho parlamentu) delia na:

1. Spoločnosti s komerčnými cieľmi;
2. Spoločnosti s komerčnými cieľmi, sídlom a hlavnými pracovnými funkciami v Nórsku;

3. Spoločnosti s komerčnými cieľmi a inými špecificky definovanými cieľmi;
4. Spoločnosti s cieľmi v oblasti sektorových politík.⁸⁴

Na konci roku 2012 hodnota štátneho priameho vlastníctva podielov v spoločnostiach kótovaných na Oslo Børs dosiahla 489 miliárd NOK. Štátny podiel účtovnej hodnoty spoločností, ktoré nie sú kótované na burze a v ktorých je komerčná prevádzka jedným zo základných cieľov (kategória 1-3) dosiahol hodnotu 103 miliárd NOK. V 24 spoločnostiach s komerčným záujmom je spolu za rok 2012 hodnota približne 592 miliárd NOK (tab. 1).

Spoločnosti, v ktorých je obchodná prevádzka jedným z hlavných záujmov (kategórie 1-3) dosiahli celkový ročný zisk po zdanení a minoritných záujmoch 101, 1 miliárd NOK, čo je pokles oproti roku 2011, kedy to bolo 148,6 miliárd NOK. Štát prijal za fiškálny rok 2012 dividendy v hodnote 28,6 miliárd NOK, v porovnaní s 27,1 miliárd NOK roku 2011. Pre spoločnosti zaradené na Oslo Børs sa zvýšili dividendy z 20,9 miliárd v roku 2011 na 22,7 miliárd v roku 2012. V spoločnostiach zaradených na burze v Osle štát dosiahol pozitívny čistú návratnosť okolo 2,8% po tom, ako trhovú hodnotu podielov klesla na 10,8 miliárd NOK (tab. 10).

Tab. 10 - Kľúčové údaje o spoločnostiach so štátnym podielom za rok 2012

NOK miliónov	Spoločnosti zaradené na Oslo Børs	Nezaradené spoločnosti z kategórie 1-3	Spoločnosti z kategórie 4	Celkom
<i>Hodnota štátneho podielu</i>	489 499	102 659		592 158
<i>Výnos v minulom roku</i>	2,8%			
<i>Zisk/Strata</i>	102 723	-1 636	7 996	109 083
<i>Rentabilita vlastného kapitálu</i>	18%	8%		
<i>Dividendy</i>	22 718	5 229	680	28 628
<i>Prijmy z predaja</i>	2 843			2 843
<i>Kapitálové fondy/nákupy akcií</i>		-924	-1 071	-1 995

⁸⁴ Norwegian Ministry of Trade and Industry. 2012. The State Ownership Report 2012. [online brožúra]. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/NHD/StatensEierberetning2012/PDF/Eierberetning2012_engelsk_versjon.pdf>

Prameň: Norwegian Ministry of Trade and Industry. 2012. *The State Ownership Report 2012*. [online brožúra]. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/NHD/StatensEierberetning2012/PDF/Eierberetning2012_engelsk_versjon.pdf>

Prvýkrát boli znárodnené zahraničné, konkrétne nemecké spoločnosti počas 2. svetovej vojny. Keďže kontrola biznisu sa ukázala účinnejšia prostredníctvom podielového vlastníctva než štátnej regulácie, vláda začala vo veľkom nasledovať tento trend. Ako povedal Torger Reve z Nórskej obchodnej školy (Norway Business School): „Objavili sme čínsky spôsob ako robiť veci skôr ako Číňania“.⁸⁵ Napríklad Statoil, vedúca energetická spoločnosť v produkcii ropy a zemného plynu v regióne je z väčšiny podielu vlastnená štátom. Ďalšie významné spoločnosti, v ktorých má štát podiel sú napríklad: Telenor (najväčší telefonický operátor v krajine), Norsk Hydro (najväčší producent hliníka), Yara (najväčší producent hnojív), DnBNor (najväčšia banka). Navyše je štát podielovým vlastníkom aj v obrovskej spoločnosti Statkraft, ktorá vyrába elektrickú energiu a je treťou najväčšou spoločnosťou na Oslo Børs (tab. 11).⁸⁶

Tab. 11 - Štátny podiel v kľúčových nórskejších spoločnostiach, kótovaných na burze v Osle, v ktorých štát sleduje svoje komerčné záujmy a podiel žien vo výkonných radách spoločností, volených vlastníkami aj zamestnancami

Názov spoločnosti	Priemyselný sektor	Štátny podiel (2012)	Podiel žien vo výkonných radách
<i>Cermaq ASA</i>	Morské plody, spracovanie potravín	44 %	38%
<i>DNB Nor ASA</i>	Finančné služby	34 %	50%
<i>Kongsberg Gruppen ASA</i>	Vojenské a námorné systémy	50 %	25%
<i>Norsk Hydro ASA</i>	Kovy	34 %	27%
<i>SAS AB</i>	Letectvo	14 %	50%
<i>Statoil ASA</i>	Ropa a zemný plyn	67 %	36%
<i>Telenor ASA</i>	Telekomunikácie	54 %	36%
<i>Yara International ASA</i>	Chemikálie	36 %	43%
<i>Priemerný podiel žien v spoločnostiach kótovaných na burze</i>			38%

Prameň: Norwegian Ministry of Trade and Industry: State ownership report 2012. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete:

⁸⁵ DE HAAN, P. 2013. *The Nordics' Economic Supermodel*. [online]. 3. 4. 2014. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.postzambia.com/post-read_article.php?articleId=30936>

⁸⁶ Burza cenných papierov Oslo Norway: *The Rich Cousin*. [Online časopis]. 2013. In: *The Economist*. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/news/special-report/21570842-oil-makes-norway-different-rest-region-only-up-point-rich>>

Tab. 12 - Štátny podiel v ostatných kľúčových nórskejších spoločnostiach (neuvedených na burze v Osle), v ktorých jednou z priorit štátu je komerčná prevádzka a podiel žien vo výkonných radách spoločností, volených vlastníkmi aj zamestnancami

Názov spoločnosti	Priemyselný sektor	Štátny podiel (2012)	Podiel žien vo výkonných radách
<i>Argentum Fondsinvesteringer AS</i>	Private equity	100%	60%
<i>Baneservice AS</i>	Údržba a železnice	100%	25%
<i>Entra Holding AS</i>	Nehnutelnosti		43%
<i>Flytoget AS</i>	Medziletisková železničná doprava	100%	38%
<i>Mesta AS</i>	Pozemné a inžinierske staviteľstvo	100%	33%
<i>Secora AS</i>	Stavebníctvo (na mori a vode)	100%	-
<i>Veterinaemedisinsk Oppdragscenter AS</i>	Veterinárna medicína	34%	20%
<i>Aker Kvaerner Holding AS</i>	Holding	30%	60%
<i>Nammo AS</i>	Vojenský priemysel	50%	43%
<i>Eksportfinans ASA</i>	Exportné financovanie	15%	50%
<i>Electronic CHART Centre AS</i>	Námorná kartografia	100%	50%
<i>Kommunalbanken AS</i>	Finančné služby	100%	44%
<i>NSB AS</i>	Železná doprava	100%	25%
<i>Posten Norge AS</i>	Poštové služby	100%	40%
<i>Statkraft SF</i>	Elektrina	100%	44%
<i>Store Spitsbergen Kulkompani AS</i>	Ťažobný priemysel	100%	50%
<i>Priemerný podiel žien v spoločnostiach nekótovaných na burze</i>			42%

Prameň: Vlastné spracovanie podľa brožúry Nórskeho ministerstva obchodu a priemyslu⁸⁷

3.3.3 Rovnováha pohlaví vo výkonných radách nórskejších spoločností

Jednou z priorit štátu je zabezpečenie dobrej štruktúry výkonných rád svojich spoločností, resp. spoločností v ktorých štát vlastní svoj podiel. Preto sa štát snaží vyvažovať pomer zastúpenia pohlaví v exekutive korporácií.

⁸⁷ Norwegian Ministry of Trade and Industry: State ownership report 2012. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/NHD/StatensEierberetning2012/PDF/Eierberetning2012_engelsk_versjon.pdf>

Avšak, táto skutočnosť nie je len prioritou vlády. V roku 2003 Storling prijal právny predpis, podľa ktorého musí byť prinajmenšom 40% zastúpenie každého z pohlaví vo výkonných radách kľúčových spoločností v štátnom vlastníctve, alebo spoločností s obmedzeným štátnym vlastníctvom kótovaných na burze. Nórske súkromné spoločnosti s ručením obmedzením – približne 220 000 malých a stredných podnikov nie je regulovaných. Výnimka je daná len v prípade, ak zamestnanci daného pohlavia netvorí ani 20% celkovej pracovnej sily spoločnosti. Vtedy nemusí byť splnená minimálna podmienka 40% zastúpenia.⁸⁸ Výsledkom danej legislatívy je, že úplná dominancia mužského pohlavia vo výkonných radách spoločností sa zmenila na 40-60% pomer, čo je obrovským pokrokom za posledných 11 rokov. Napriek tomu tento trend je silnejší najmä v štátnom vlastnených spoločnostiach, zatiaľ čo v pomere pohlaví vo výkonných radách súkromných spoločností – AS nenastalo mnoho zmien, keďže tieto nespádajú pod túto legislatívu. Reprezentácia žien v štátnom vlastnených spoločnostiach kótovaných na burze je iba 38%, zatiaľ čo v spoločnostiach nekótovaných na burze je to 42% (tab. 2, tab. 3).

Vo všeobecnosti však je celkový počet žien zastúpených vo výkonných radách spoločností s vládny podielom na vlastníctve približne 43%. V spoločnostiach, kde výkonnú radu volia výlučne podieloví vlastníci je tento podiel na úrovni 46%, zatiaľ čo hodnoty v oblasti manažmentu sesterských spoločností sa líšia. V oboch prípadoch je zastúpenie žien na manažérskych pozíciách 29%. Napriek tomu, že percento žien vo výkonných radách je pokrokové a vysoké oproti iným európskym krajinám, stále však platí trend, že podiel mužov prevažuje na vrcholových pozíciách manažmentu (obr. 8, 9, 10, 11).

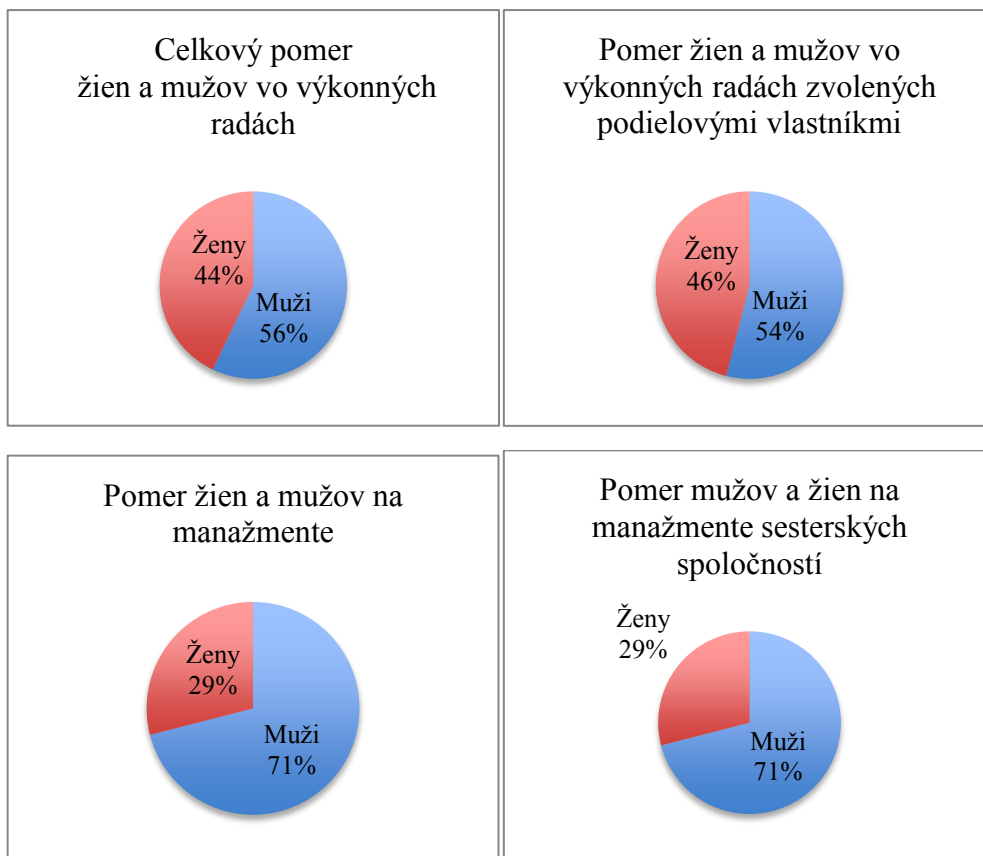
⁸⁸ *Norwegian Ministry of Trade and Industry: State ownership report 2012.* [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/NHD/StatensEierberetning2012/PDF/Eierberetning2012_engelsk_versjon.pdf>

Obr. 8 - Celkový počet žien a mužov vo výkonných radách spoločností

Obr. 9 - Pomer žien a mužov vo výkonných radách zvolených podielovými vlastníkmi

Obr. 10 - Pomer žien a mužov na manažment spoločnosti

Obr. 11 - Pomer mužov a žien na manažmente sesterských spoločností

Prameň: Norwegian Ministry of Trade and Industry: State ownership report 2012. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/NHD/StatensEierberetning2012/PDF/Eierberetning2012_engelsk_versjon.pdf>

V rámci Európskej únie sú viditeľné snahy, ktoré sa pokúšajú o podporu vyrovnaného pomeru v najvyšších rozhodovacích orgánoch (dozorná rada/predstavenstvo) spoločností kótovaných na burze. V mnohých štúdiách EÚ uvádza za príklad akým by mali nasledovať jej členské štáty Nórsko. Krajinu považuje za „priekopníka“ v oblasti stanovovania záväzných cieľov v oblasti vyváženej reprezentácie pohlaví v najvyšších rozhodovacích orgánoch spoločností.⁸⁹

Napriek tomu, že väčšinu absolventov vysokých škôl v EÚ tvorí ženská populácia – 60% - ich zastúpenie vo vedúcich pozíciách podnikov je prevážene mužskou populáciou.

⁸⁹ European Commission. 2012. *Women in Economic decision-making in the EU: Progress report*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/gender-equality/opinion/files/120528/women_on_board_progress_report_en.pdf>

V priemere 18% členov riadiacich orgánov najväčších spoločností členských štátov kótovaných na burze sú ženy.⁹⁰ Samozrejme so spoločenskými návykmi sa mení aj životný štýl ženskej populácie. Čoraz viac žien študuje, pracuje a odkladá rodinu. Výsledkom je však mnohokrát ich nevyužitý vzdelanostný a talentový potenciál, ktorý by mohlo prispieť k ekonomickému rastu krajiny.

Už v roku 2010 Európska komisia otvorila v politickom dialógu otázku ženskej participácie vo výkonných radách kľúčových spoločností v EÚ kótovaných na burze. V roku 2011 požadovala spoľahlivú samoreguláciu spoločností, ktorá by zaistila vyrovnanie pomeru mužov a žien v dozorných radách/predstavenstvách spoločností. Avšak ani po roku neboli viditeľné žiadne zmeny a preto sa Komisia v novembri 2012 predložila zákon – procedurálnu kvótu, ktorá zabezpečuje, že v počas procesu nábora nových zamestnancov sú ženám poskytované rovnaké možnosti ako mužom.⁹¹ Dôsledkom bolo dosiahnutie pozitívnych výsledkov 22 krajinami v roku 2013. Najväčší percentuálny rast podielu žien vo výkonných radách dosiahlo Francúzsko (17,4%), Slovinsko (11,8%), Taliansko (10,4%), Holandsko a Nemecko. V týchto krajinách samozrejme prebehli intenzívne diskusie o tejto záležitosti a ich výsledkom bolo legislatívne konanie. Na Slovensku sa medzi rokmi 2010 a 2013 zvýšil tento podiel o 2,4%. Naša krajina síce bola jedna s najmenšou pozitívnou zmenou v raste, avšak nezaznamenala negatívny trend ako napríklad Rumunsko, Maďarsko, Česká republika, Chorvátsko alebo Maďarsko.⁹² Napriek tomu že bol dosiahnutý pokrok, pozitívny trend nebol zaznamenaný vo všetkých krajinách EÚ.

V roku 2013 bolo priemerné zastúpenie mužov v najvyšších rozhodovacích orgánoch spoločností 82%.⁹³ V dôsledku týchto výsledkov bola navrhnutá nová európska smernica, ktorá je momentálne v legislatívnom procese Európskeho parlamentu a má cieľ zlepšiť pomer pohlaví v spoločnostiach EÚ kótovaných na burze. Parlament v novembri 2013 podporil smernicu a momentálne čaká na schválenie Radou ministrov.

Požiadavkou smernice je aby predstavenstvá spoločností členských štátov kótovaných na burze (so sídlom v EÚ, s počtom zamestnancov viac ako 250 a s ročným celosvetovým obratom viac ako 50 miliónov eur) stanovili minimálny cieľ nedostatočne

---

⁹⁰ European Commission. 2014. *Gender Balance on Corporate Board. Europe is cracking the Glass Ceiling*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/140303_factsheet_wob_en.pdf>

⁹¹ Ibid. s. 6

⁹² Ibid. s. 6

⁹³ European Commission. 2014. *Gender Equality database*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/business-finance/supervisory-board-board-directors/index_en.htm>

zastúpeného pohlavia držať aspoň 40% riaditeľov v nezastávajúcich výkonných pozíciách. Podmienkou je aj publikácia cieľov v oblasti ženského zastúpenia v radoch výkonných riaditeľov, avšak bez stanovovania minimálneho cieľa v tejto oblasti. Ďalej smernica vyžaduje aby spoločnosti ročne podávali správu o pomere žien a mužov v predstavenstvách na základe daného 40% cieľa. Výnimka bude poskytnutá spoločnostiam, kde je 1/3 všetkých riaditeľov v predstavenstve ženského pohlavia, bez ohľadu na to či sú v exekutívne alebo pôsobia mimo výkonných pozícií.⁹⁴ Smernica ďalej požaduje, aby spoločnosti splnili tento cieľ do roku 2020, no je na jednotlivých členských štátoch a ich legislatívach ako smernicu transponujú do vlastných právnych systémov. Trestanie nedodržania týchto cieľov však nie je stanovené.

Vyvažovanie mužov a žien v predstavenstvách spoločností bude mať pozitívny efekt na finančnú výkonnosť spoločností. Nedávne štúdie ukázali, že viac žien vo vrcholových pracovných miestach dokáže prispieť k produktívnejšiemu a inovatívnejšiemu pracovnému prostrediu. Výsledkom je zlepšenie výkonnosti spoločností vďaka rozmanitejšiemu a kolektívnejšiemu mysleniu zahŕňajúcemu širšiu škálu pohľadov a v dôsledku toho vyváženejšie rozhodnutia.⁹⁵

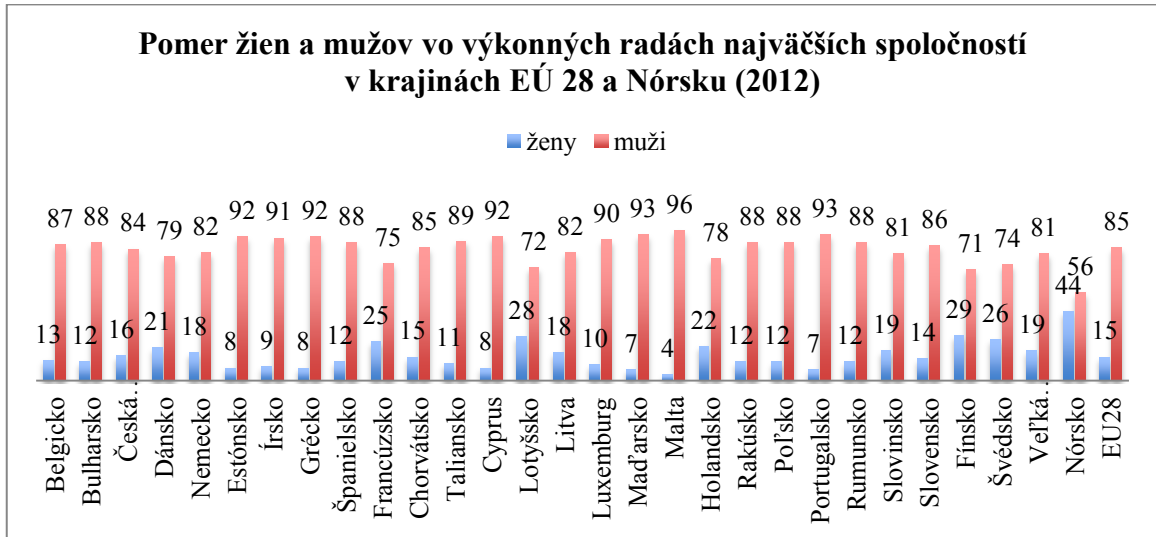
V nasledujúcom texte sa venujeme komparácii situácie politiky vyvažovania mužského a ženského pohlavia v rozhodovacích orgánoch členských krajín EÚ a Nórska. Napriek dostupnosti novších štatistík v prípade EÚ, sme komparáciu vyhodnotili na základe dostupnosti nórskeho štatistického záznamu z roku 2012. Najmenší podiel zastúpenia žien vo výkonných radoch alebo predstavenstvách je na Malte (4%) zatiaľ čo najvyšší je vo Fínsku (29%). Ako sme už spomínali severný model hospodárstva je charakteristický rovnakými črtami, ktoré sú typické pre jednotlivé krajiny. Preto aj všetky severné krajiny EÚ patria do skupiny s najvyšším podielom zastúpenia žien v rozhodovacích orgánoch - viac ako 20% - Dánsko a Švédsko. Medzi krajiny s najmenším počtom ženského zastúpenia na rozhodovaní patria: Malta (4%); Portugalsko, Maďarsko (7%); Estónsko, Grécko, Cyprus (8%); Írsko (9%). Ak však porovnáme priemer EÚ 28, ktorý je 15%, Nórsko neporovnateľne prevyšuje výsledky EÚ 28 s 44% zastúpením žien v najvyšších rozhodovacích orgánoch svojich spoločností kótovaných na burze (obr. 12).

---

⁹⁴ Hebert Smith Freehills. 2014. *Women on boards: EU directive to improve gender balance on corporate boards*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <<http://www.herbertsmithfreehills.com/insights/issues/1-women-on-boards-eu-directive-to-improve-gender-balance-on-corporate-boards>>

⁹⁵ McDermott Will&Emery. 2012. *Gender Equality: European Commission Publishes Directive to Improve Gender Balance of Listed Companies*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <<http://www.mwe.com/Gender-Equality-European-Commission-Publishes-Directive-to-Improve-Gender-Balance-of-Listed-Companies-12-10-2012/>>

Obr. 12 - Pomer žien a mužov vo výkonných radách najväčších štátnych spoločností kótovaných na burze v členských štátoch EÚ a Nórsku (2012)

Prameň: OECD. 2014. *Gender Equality: Board members*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/business-finance/supervisory-board-board-directors/index_en.htm

Nepochybne aj tento faktor, umožňujúci väčšiu diverzitu zastúpenia vo vrcholných riadiacich orgánoch spoločností je jedným z dôvodov transparentného a efektívneho fungovania nórskej ekonomiky.

ZÁVER

Ústrednou témou diplomovej práce je charakteristika Nórskeho hospodárskeho modelu ako sociálno-demokratického modelu hospodárstva na európskom kontinente. V práci sme vychádzali zo špecifickej štruktúry nórskeho hospodárstva založenom prevažne na ťažobnom priemysle ako ohniska okolo ktorého sa sústreďí rozsiahla sieť nadväzujúcich či už priemyselných sektorov alebo sektorov služieb. Poukazujeme na dôležitosť výskumu a vývoja ako hlavného faktora pre zabezpečovanie efektívneho zaobchádzania obmedzených prírodných zdrojov, ktoré sú zdrojom nórskeho bohatstva a financovania sociálneho blahobytu. V práci analyzujeme 3 základné črty Nórskeho hospodárskeho modelu: univerzálnosť, rovnosť, úlohu štátu v ekonomike a ich vplyv na fungovanie modelu.

Teoretický základ diplomovej práce tvorí ideologická genéza sociálno-demokratického modelu, ktorý tvorí bázu pre súčasné vymedzenie štátu sociálneho blahobytu. Na základe klasifikácie troch typov režimov štátu sociálneho blahobytu Gosta Esping – Andersenom dochádzame k záveru, že Nórsko je univerzalistickým štátom sociálneho blahobytu patriaceho do tretej skupiny režimov sociálneho blahobytu.

V diplomovej práci vyvodzujeme závery, že síce je Nórsko vyspelou ekonomikou, štruktúra hospodárstva je do značnej miery založená na ťažbe a spracovaní nerastných surovín. Nórsky priemysel je založený prevažne na ťažobnom priemysle, a vďaka vysokému, v určitých prípadoch až 78% zdaneniu príjmu právnických osôb pôsobiacich v ropnom sektore je jedným z hlavných zdrojov financovania štátu sociálneho blahobytu. Štát prostredníctvom kontroly kľúčového priemyslu dokáže kontrolovať jeho efektívne fungovanie a prerozdeľovanie zdrojov. Prostredníctvom vytvorenia Penzijného fondu – Global dokáže Nórsko očisťovať príjmy z ropy, financovať svoje fiškálne deficity a zabezpečovať budúce generácie. Nesmierny prínos tohto fondu však v spočíva v predchádzaní efektov holandskej choroby alebo prekliatia nerastným bohatstvom. Pre zabezpečovanie efektívneho využívania zdrojov je taktiež potrebné dôsledné zaobchádzanie a preto sa väčšina aktivít v oblasti výskumu a vývoja na rozdiel od iných vyspelých ekonomík sústreďí do oblasti „low-tech“ s dôrazom na zabezpečenie najlepších technológií v oblasti ťažby ropy.

Z druhej kapitoly vyvodzujeme závery efektívneho fungovania Nórskeho hospodárskeho systému prostredníctvom univerzalizmu, ktorý je do značnej miery financovaný vysokým daňovým zaťažením, ďalej politiku rovnosti, ktorá prostredníctvom

väčšieho zaangažovania žien do pracovnej sily prispieva k dodatočným daňovým príjmom a predchádza plytvaniu inteligentným potenciálom ženského pohlavia, z ktorého až 60% dosahuje vyššie vzdelanie. Prostredníctvom počtu zamestnancov pracujúcich vo verejnom sektore sme dospeli k záveru, že Nórsko má najrozsiahljší verejný sektor spomedzi krajín OECD, kde pracuje až 34,3% celkovej pracovnej sily.

Cieľom diplomovej práce bolo potvrdiť existenciu závislosti medzi znižovaním počtu zamestnancov v tradičných sektoroch ekonomiky na úkor zvyšovania počtu zamestnancov verejného sektora. Štatistickou metódou korelácie sme zistili, že existuje veľmi významný vzťah medzi klesajúcim počtom zamestnancov v priemysle, poľnohospodárstve, lesníctve a verejnom sektore a rastúcim počtom zamestnancov vo verejnom sektore v rokoch od 1970 do súčasnosti. Výsledkom nášho výskumu je zistenie existencie silného takmer nepriamo-úmerného vzťahu. V tejto kapitole taktiež poskytujeme vlastné odôvodnenie tohto javu na základe využitia poznatkov predchádzajúceho štúdia na univerzite. Globalizácia prináša so sebou mnoho výhod ale aj nevýhod v podobe potreby neustáleho znižovania výrobných nákladov pre zabezpečenie konkurencieschopnosti výrobkov. Z toho dôvodu je nevyhnutné presúvať výrobu do krajín s nižšími výrobnými nákladmi alebo automatizovať výrobu. Výsledkom toho je rastúci podiel nezamestnanosti, ktorý je však v Nórsku kompenzovaný rozsiahlosťou verejného sektora. Pri tejto analýze však neberieme do úvahy rast zamestnanosti v ropnom sektore, ktorého počet až do súčasnosti od 70. rokov vrástla. Avšak počet zamestnancov v danom sektore neprevyšuje 2% celkovej pracovnej sily.

Diplomová práca predstavuje prínos v oblasti identifikácie prelievania pracovnej sily z tradičných sektorov za účelom zvyšovania konkurencieschopnosti do verejného sektora, ktorý nie je vystavený medzinárodnej konkurencii. Táto práca môže slúžiť ako východisko pre ďalší výskum, týkajúci sa napríklad efektívnosti verejného sektora Nórska.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Knižné zdroje:

GIDDENS, A.: *Europe in the Global Age*. Cambridge: Polity Press, 2007. 246 s. ISBN 978-076-4011-2.

BALAAM, D. – VESETH, M. 2005. *Introduction to International Political Economy*. 3. vyd. Upper Saddle River: Pearson Education, 2005. 533 s. ISBN 0-13-129365-6.

LUKÁČIK, J. et al. 2013. *Hospodárska politika, teória a prax*. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2013. 315 s. ISBN 978-80-89393-86-2.

GRANČAY, M. – *Nová metodika tvorby písomných prác*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm. 2013. 132 s. ISBN 978-80-225-3687-5.

ESPING-ANDERSEN, G. 1990. *Three Worlds of Welfare Capitalism*. [online]. Princeton: Princeton University Press, 1990. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf>>. ISBN 0-691-09457-8

HALL, A. – MIDGLEY, J. 2004. *Social policy for Development*. [online]. London: Sage Publications Ltd, 2004. [Citované 11. 5. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=EVU1N_2HszkC&oi=fnd&pg=PP2&dq=residual+social+policy&ots=Xgkf_zV-pA&sig=36UGc_yE8N--B5wrqCkI5DmuX84&redir_esc=y#v=onepage&q=residual%20social%20policy&f=false> 277s. ISBN 0-7619-6714-1.

Články a príspevky z časopisov, novín a zborníkov:

ALESATO, M. – HORT, S. – KUHNLE, S. *The Nordic Model: Conditions, Origins, Outcomes, Lessons*. [online]. 2009. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.hertie-school.org/fileadmin/images/Downloads/working_papers/41.pdf>

ANTTONEN, A. – SIPILA, J. Universalism: and Idea and Principle in Social Policy. [online]. [Citované 11. 5. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.hioa.no/asset/3723/1/3723_1.pdf>

BARR, N. 1992. Economic Theory and the Welfare State: A Survey and Interpretation. In: *Journal of economic Literature* [online], 1992, roč. 30, s. 741-803. [Citované 10. 5. 2014]. Dostupné na internete: <[http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Barr_\(JEL_92\).pdf](http://darp.lse.ac.uk/papersdb/Barr_(JEL_92).pdf)>

DE HAAN, P. 2013. *The Nordic's Economic Supermodel*. [online]. 3. 4. 2014. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.postzambia.com/post-read_article.php?articleId=30936>

CNAAN. R. 1992. *Acta Sociologica*. Roč. 35, č. 1, s. 69. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.jstor.org/discover/10.2307/4194754?uid=3739024&uid=2&uid=4&sid=2110413438910>>

Granty EHP a Nórska. 2013. In: *Norway, the Official Site in Slovakia*. [online]. 2013. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.norway.sk/News_and_events/eea-grants/o-su-grantyWhat-are-the-Grants/GRANTY-EHP-A-NORSKA-/#.U7AkS61_uyQ>

MARCUZZO, M. *Keynes and the Welfare State*. [online]. [Citované 10. 5. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.ie.ufrj.br/eventos/seminarios/pesquisa/texto_02_12.pdf>

MARTENS, CH. *Universal access to eldercare in Norway, has deinstitutionalisation let to increased inequalities?* [online]. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.dps.aau.dk/fileadmin/user_upload/mb/CCWS/Barcelona_conference/Martens_Universal_access_to_eldercare_in_Norway.pdf>

KPMG. 2013. *Tax Facts Norway 2013: A survey of the Norwegian Tax System*.

Norwegian Tax Administration. 2013. *Tax in Norway*. [online]. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.skatteetaten.no/en/International-pages/Felles-innhold-benytted-i-flere-malgrupper/Articles/Tax-in-Norway/>>

Norwegian Ministry of Foreign Affairs. 2014. *Minifacts about Norway 2014*.

SAINSBURY, D. 1991. Analysing Welfare State Variations: The Merits and Limitations of Models Based on the Residual – Institutional Distinction. In: *Scandinavian Political Studies* [online], 1991, roč. 14, č.1. [Citované 11. 5. 2014]. Dostupné na internete: <https://tidsskrift.dk/index.php/scandinavian_political_studies/article/view/13124/25009>

SCHELKE, W. 2012. *Collapsing Worlds and Varieties of welfare capitalism: In Search of New Political Economy of Welfare*. [online]. [Citované 10. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.lse.ac.uk/europeaninstitute/leqs/leqspaper54.pdf>>

TITMUSS, R. 1974. What is Social Policy? [Citované 11. 5. 2014]. Dostupné na internete: <<http://rszarf.ips.uw.edu.pl/welfare-state/titmuss.pdf>>

Norway: The Rich Cousin. [Online časopis]. 2013. In: *The Economist*. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/news/special-report/21570842-oil-makes-norway-different-rest-region-only-up-point-rich>>

Internetové zdroje:

EIA. 2012. *U.S. Energy Information Administration*. [online databáza]. 2012. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.eia.gov/countries/index.cfm?topL=exp>>

European Commission. 2011. *Country profile – Norway*. [online brožúra]. 2011. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/competitiveness-report/2011/countries/norway.pdf>>

European Commission. 2014. *Gender Balance on Corporate Board. Europe is cracking the Glass Ceiling*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/140303_factsheet_wob_en.pdf>

European Commission. 2014. *Gender Equality database*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/business-finance/supervisory-board-board-directors/index_en.htm>

European Commission. 2012. *Women in Economic decision-making in the EU: Progress report*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/gender-equality/opinion/files/120528/women_on_board_progress_report_en.pdf>

EUROSTAT. 2013. *Real GDP growth rate – volume*. [online databáza]. 2013. [Citované 3. 3. 2014]. Dostupné na internete: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>>

EUROSTAT. 2011. *Population projections*. [online databáza]. 2011. [Citované 3. 3. 2014]. Dostupné na internete: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_projections>

EUROSTAT. 2013. *European social statistics*. [online databáza]. 2013. [Citované 3. 3. 2014]. Dostupné na internete: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-FP-13-001/EN/KS-FP-13-001-EN.PDF>

FACTS 2013. 2013. *The Norwegian Petroleum Sector*. [online brožúra]. 2013. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://npd.no/Global/Engelsk/3Publications/Facts/Facts2013/FACTS_2013.pdf>

FACTS 2014. 2014. *The Norwegian Petroleum Sector*. [online brožúra]. 2013. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/OED/pdf%20filer/Faktaheftet/Fakta2014OG/Facts_2014_net.pdf>

Hebert Smith Freehills. 2014. *Women on boards: EU directive to improve gender balance on corporate boards*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete:

<<http://www.herbertsmithfreehills.com/insights/issues/l-women-on-boards-eu-directive-to-improve-gender-balance-on-corporate-boards>>

Information Booklet about Norwegian Trade and Industry. [online]. 2005. str. 7.[Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.regjeringen.no/upload/kilde/nhd/bro/2005/0003/ddd/pdfv/256066-norwegiantradeandindustry05.pdf>>

Information Centre for Gender Research in Norway. 2013. *The History of Norwegian Equality*. [online]. [Citované 25. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://eng.kilden.forskningsradet.no/c52778/nyhet/vis.html?tid=85827>>

Kolektív autorov. 2013. *Report on Science and Technology Indicators for Norway 2013*. [online brožúra]. 2013. s. 26. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?blobcol=urldata&blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition%3A&blobheadervalue1=+attachment%3B+filename%3D%22Chapter1eng.pdf%22&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1274503589453&ssbinary=true>>

McDermott Will&Emery. 2012. *Gender Equality: European Commission Publishes Directive to Improve Gender Balance of Listed Companies*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <<http://www.mwe.com/Gender-Equality-European-Commission-Publishes-Directive-to-Improve-Gender-Balance-of-Listed-Companies-12-10-2012/>>

OECD. 2011. *Employment in General Government and Public Corporations*. [online]. 2011. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.oecd-ilibrary.org/sites/gov_glance-2011-en/05/01/index.html;jsessionid=10d5lpy85qy81.x-oecd-live-02?contentType=&itemId=%2Fcontent%2Fchapter%2Fgov_glance-2011-27-en&mimeType=text%2Fhtml&containerItemId=%2Fcontent%2Fserial%2F22214399&accessItemIds=%2Fcontent%2Fbook%2Fgov_glance-2011-en>

OECD. *Country Statistical Profile: Norway 2013*. [online databáza]. 2013. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-norway_20752288-table-nor>

OECD. 2014. *Gender Equality: Board members*. [online]. [Citované 21. 7. 2013]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/business-finance/supervisory-board-board-directors/index_en.htm>

OECD. 2013. *Gross Domestic Product (GDP) database*. [online databáza]. 2013. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=559>>

NORDEN. 2014. Norway lifts Nordic Gender Equality in the Nordic region 2014. [online]. [Citované 25. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.norden.org/en/news-and-events/news/norway-lifts-nordic-gender-equality-in-the-nordic-region-2014>>

Nordic Countries: The next supermodel. [online časopis]. 2013. In: The Economist. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/news/leaders/21571136-politicians-both-right-and-left-could-learn-nordic-countries-next-supermodel>>

Norwegian Government. 2013. *Equality*. [online]. [Citované 25. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.regjeringen.no/en/topics/equality.html?id=922>>

Norwegian Ministry of Foreign Affairs. 2011. *Norway's humanitarian policy – Annual Report 2011*. [online]. 2011. s. 34. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/Hum/Norwegian_hum_policy2011_eng_final.pdf>

Norwegian Ministry of Trade and Industry. 2012. *The State Ownership Report 2012*. [online brožúra]. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.regjeringen.no/upload/NHD/StatensEierberetning2012/PDF/Eierberetning2012_engelsk_versjon.pdf>

Norwegian petroleum directorate. 2013. Norwegian Petroleum History. [online]. 26.4.2013. [Citované 18. 6.2014]. Dostupné na internete: <<http://npd.no/en/Publications/Facts/Facts-2013/Chapter-1/>>

Statistics Norway. 2014. *Key Figures for the Public Sector*. [online]. 2009. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<https://www.ssb.no/en/offentlig-sektor/nokkeltall>>

Statistics Norway. 2014. *General government revenue and expenditure, 2013*. online brožúra. 2013. [Citované 21. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.ssb.no/en/offentlig-sektor/statistikker/offinnut/aar/2014-05-27?fane=tabell#content>>

Statistics Norway: *Gross domestic product, by main activity. 2012. Percent*. [online]. 2005. str. 253. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/146776?_ts=143c3b051c8>

Statistics Norway. 2013. *Employed persons, by main activity. Employees and Self-employed*. [online]. s. 203. [Citované 27. 7. 2014]. Dostupné na internete: <http://www.ssb.no/en/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/146776?_ts=143c3b051c8>

Statistics Norway. 2014. Key figures for the public sector. [online]. 2014. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<https://www.ssb.no/en/offentlig-sektor/nokkeltall>>

Statistics Norway. 2014. *Labour Force Survey, Q1 2014*. [online]. [Citované 27. 7. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.ssb.no/en/aku>>

Statistics Norway. 2012. *Research and Development in the business enterprise sector, 2012, final figures. 2012*. [online]. 2011. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <<http://www.ssb.no/en/teknologi-og-innovasjon/statistikker/foun/aar-endelige>>

United Nations Development Programme. 2012. [online databáza]. 2012. [Citované 15. 6. 2014]. Dostupné na internete:<<https://data.undp.org/dataset/Table-1-Human-Development-Index-and-its-components/wxub-qc5k>>

World economic forum. 2013. *The Global Competitiveness Report 2013 – 2014*. [online]. 2013. s. 13. [Citované 17. 6. 2014]. Dostupné na internete: <http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf>